

2022-10-20

- Kommunfullmäktige
Kommunstyrelsen
Övriga nämnder
Förvaltning

Program för hållbarhet i Jönköpings kommun 2022-2030

Fastställt av kommunfullmäktige 2022-10-06 § 237

2022-2030

Program för hållbarhet i Jönköpings kommun

Förord

Kommunen står just nu i en tid av stora utmaningar, i samhället och i världen. För att möta dessa behöver kommunen bland annat ha en gemensam ansats som styr utvecklingen, så att den tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter till ett gott liv. Att arbeta för ett hållbart samhälle kan kosta pengar men konsekvensen av att inte arbeta med hållbarhet kan kosta desto mer på sikt. Genom Agenda 2030 kan alla bidra till att utvecklingen blir hållbar såväl miljömässigt, socialt som ekonomiskt.

För att uppnå ett hållbart samhälle behöver kommunen på allvar ta sig an miljö- och klimatutmaningarna. Kommunen behöver också i detta sammanhang utgå från de mänskliga rättigheterna, med respekt och förståelse för människors olikheter.

Jönköpings kommun växer och 2030 beräknas invånarantalet vara cirka 155 000 personer. Som organisation har kommunen ett uppdrag som samhällsbyggare, demokratiutvecklare och välfärdsproducent. Därigenom bidrar Jönköpings kommun till att samhället utvecklas hållbart, i samverkan med andra aktörer och civilsamhället. Ett exempel på det är vårt biosfärområde Östra Vätterbranterna, som är ett modellområde för hållbar utveckling.

Som service och välfärdsproducent är de globala målen i Agenda 2030 en del av nämnders och styrelser grunduppdrag. Genom ett utvecklat hållbarhetsarbete blir kommunen en attraktiv arbetsgivare för såväl dagens medarbetare som den nya generationens medarbetare och med god kvalitet i våra verksamheter för invånarnas bästa. Kommunen som organisation har en direkt påverkan på människors liv, genom att vi möter invånare och besökare i många av livets skeden. För att den vi möter ska få ett gott bemötande och en god service behöver vi samverka inom kommunkoncernen (förvaltningar och kommunala bolag) för att uppnå hållbarhetsmålen.

Program för hållbarhet är ett steg för att skapa ett hållbart samhälle och en hållbar kommun. Program för hållbarhet går hand i hand med Jönköpings Vision 2030 och Gemensam värdegrund och styrande principer för mänskliga rättigheter. Programmet skapar en överblick över hållbarhetens olika delar, vilka globala, nationella och lokala utmaningar som finns. Implementeringen av programmet kommer att ske genom principerna för kommunens styrning.

Med program för hållbarhet kan Jönköpings kommun arbeta för att varje medborgare i Jönköpings kommun får ett gott liv med goda livsvillkor, idag och framåt.

Johan Fritz, Stadsdirektör

Innehåll

Förord	2
INLEDNING	4
Syfte	5
Hur ska programmet användas?.....	5
Bakgrund.....	5
Metod	6
HÅLLBAR UTVECKLING	7
Hållbar utveckling	8
Miljömässig hållbarhet	8
Social hållbarhet	9
Ekonomisk hållbarhet	10
Agenda 2030	11
Mänskliga rättigheter	12
STYRNING OCH UPPFÖLJNING	13
Styrning och uppföljning.....	14
Ansvar	15
Implementering	15
MÅL, DELMÅL OCH PRIORITERADE HÅLLBARHETSMÅL.....	17
Läsanvisningar för mål, delmål och prioriterade hållbarhetsmål	18
Hälsa och välbefinnande (mål 2 & 3).....	19
God utbildning för alla (mål 4).....	22
Jämställdhet (mål 5)	25
Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt (mål 8)	28
Minskad ojämlikhet (mål 1 & 10).....	31
Hållbara städer och samhällen (mål 11)	33
Klimat och energi (mål 7 & 13)	37
Nyttjande av naturresurser (mål 6, 14 & 15).....	42
Hållbar konsumtion och produktion (mål 9 & 12)	46
Inkluderande samhällen (mål 16 & 17).....	51
ORDLISTA	54

INLEDNING

Ord markerade med en * finns förklarade i ordlistan

Syfte

Syftet med program för hållbarhet i Jönköpings kommun är att skapa ett helhetsperspektiv och ett breddat grepp kring arbetet med hållbarhet utifrån Agenda 2030 och mänskliga rättigheter.

Programmet ska ligga till grund för arbetet för med agendamålen i Jönköpings kommuns organisation och ge kommunen nya metoder att driva hållbarhetsfrågorna framåt samt att synliggöra olika rättighetsområden.

Hur ska programmet användas?

Program för hållbarhet i Jönköpings kommun är ett kommunövergripande styrdokument som ska användas för att integrera och arbeta med de globala målen i styrning och uppföljning i kommunens förvaltningar och bolag samt i andra kommunala program. Programmet fungerar också som ett ramverk för de frågor som rör mer specifika områden inom hållbarhet, som till exempel barnrättsfrågor och jämställdhet*, där målen i Agenda 2030 lyfter dessa områden till en del av en större helhet.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har fått i uppdrag att i dialog med kommunens nämnder ta fram ett samlat program och modell för arbetet med hållbarhet. I uppdraget ingick att programmet skulle ha utgångspunkt i Agenda 2030 samt tidigare fastställda styrdokument¹ för kommunen.

2018 antog kommunfullmäktige *Gemensam värdegrund och styrande principer för mänskliga rättigheter i Jönköpings kommun*. De styrande principerna förtydligar kommunens internationella och nationella ansvar att respektera, skydda, uppfylla och främja de mänskliga rättigheterna för kommunens invånare och medborgare. De styrande principerna bygger på de mänskliga rättigheternas grundprinciper, samt principerna för ett rättighetsbaserat arbete: jämlikhet och jämställdhet, icke-diskriminering, delaktighet, inflytande och inkludering*, transparens och ansvar. Genom att använda Agenda 2030 som grund för utformningen av ett program för hållbarhet, förtydligas ställningstagandet och ansvaret i de styrande principerna för mänskliga rättigheter.

Då programmet utgår från de globala hållbarhetsmålen i Agenda 2030 återspeglas även kommunens *Vision 2030*, som i sin tur berör de tre dimensionerna av hållbarhet; social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet.

---

¹ Se mer under "Styrande dokument för vår kommun". Tillgänglig:

<https://www.jonkoping.se/kommunpolitik/styrdokumentochreglementen/policyerplanerochprogram.4.74fef9ab15548f0b80020ba.html> [Hämtad 2022-06-16]

Metod

Processen för att ta fram program för hållbarhet har genomförts i samråd och dialog med förtroendevalda och kommunala förvaltningar och bolag, samt i dialog med Jönköpings kommuns medborgare* och civilsamhällesorganisationer.

Arbetsprocessen genomfördes med hjälp av en projektorganisation. Denna har bestått av både förtroendevalda och tjänstepersoner från kommunens förvaltningar, där kommunstyrelsens ledningsutskott och samhällsbyggnadsutskottet varit styrgrupper och en sammansättning av tjänstepersoner varit projektgrupp. Projektgruppen har samordnat arbetet för att analysera mål- och styrdokument, genomfört dialoger och kommunikation av programmet, samt redovisat detta tillbaka till styrgruppen. Stadskontoret har gjort en genomgång av indikatorer för kommunens arbete med Agenda 2030 och hur kommunen ligger till i jämförelse med andra kommuner. Indikatorer och kvalitativa analyser har tagits fram under programperioden för att följa upp mål och åtgärder.

Fokus i programmet är ett verksamhetsperspektiv, det vill säga hur hållbarhet uppnås i kommunens uppdrag som service- och välfärdsproducent samt samhällsutvecklare. Arbetsgivarperspektivet berörs till viss del men kompletteras med de mål som finns i kommunens personalpolitiska mål.

För att få en bred förankring av programmet har en del i framtagandet varit analys av redan antagna program och att föra dialoger såväl internt som externt. Detta arbetssätt valdes då det utgår från ett rättighetsbaserat arbetssätt och därigenom skapar en större inkludering av kommunens medarbetare och chefer, förtroendevalda, medborgare och civilsamhälle.

HÅLLBAR UTVECKLING

Hållbar utveckling

Hållbar utveckling definieras som en utveckling som tillfredsställer dagens behov för människan, utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov². Hållbar utveckling har tre dimensioner; miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet. Dimensionerna är beroende av varandra för att nå hållbar utveckling (se Figur 1). Den miljömässiga hållbarheten skapar förutsättningarna i och med att planetens naturresurser sätter gränserna. Med otillräckliga naturresurser genom ett överutnyttjande, skapas spänningar i den sociala och ekonomiska hållbarheten. Omvänt; utan ett drägligt liv för människan finns låga eller inga incitament att verka för en miljömässigt hållbar planet på sikt.

Figur 1. Bilden visar hur de tre hållbarhetsdimensionerna samverkar med målen i Agenda 2030. Dimensionerna är beroende av varandra för att nå en hållbar utveckling. Källa: Azote for Stockholm Resilience Centre, Stockholm University (CC BY 4.0)

Miljömässig hållbarhet

Naturens resurser är idag överutnyttjade, främst på grund av levnadssättet hos människor i de rikare länderna³. Miljömässig hållbarhet handlar om att se människan som en del av naturen, vilket innebär att leva på ett sådant sätt att jordens resurser räcker till och balansen i jordens ekosystem inte påverkas negativt. Detta kallas också att hålla sig inom de planetära gränserna⁴, vilket innebär

² Vår gemensamma framtid (Bruntslandsrapporten 1987), tillgänglig via <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm> [hämtad 2022-06-30]

³ Global Footprint Network 2022; tillgänglig via <https://www.footprintnetwork.org/> [hämtad 2022-06-30]

⁴ Stockholm resilience centre, 2022; tillgänglig: <https://www.stockholmresilience.org/research/planetary-boundaries.html> [Hämtad 2022-06-30]

att inte överutnyttja olika miljöprocesser eller livsuppehållande system som både nuvarande och kommande generationer är helt beroende av.

Naturen har ett egenvärde i sig och den biologiska mångfalden behöver säkerställas. En rik biologisk mångfald är dessutom grunden till de, för människan, så livsnödvändiga ekosystemtjänster⁵. Ekosystemtjänster är nyttor naturen ger, genom olika produkter (till exempel mat och virke) och tjänster (till exempel pollinering och vattenrening) som bidrar till både välfärd och överlevnad.

Nationellt finns 16 miljö kvalitetsmål⁶, som fastställdes av Sveriges riksdag 1999. De syftar till att lösa de stora miljöproblemen i Sverige utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Till varje miljö kvalitetsmål finns preciseringar som visar vad som behöver göras. Vid införandet av Agenda 2030 blev miljö kvalitetsmålen det nationella genomförandet av den miljömässiga dimensionen.

Jönköpings kommun baserar miljömässig hållbarhet på de nationella miljö kvalitetsmålen och preciserar arbetet i tre olika temaområden, vilket innebär:

- **Klimat:** Utsläppen av växthusgaser minskar så att Parisavtalet* uppfylls. Det innebär att dagens utsläppsmängder halveras till år 2030 och till år 2045 ligger nivåerna på under 1 ton CO₂-ekvivalenter per person och år.
- **Naturreсурser:** Bevara, återställa och utveckla naturen för att skapa robusta och motståndskraftiga ekosystem. Det ger fungerande ekosystemtjänster* som nyttjas på ett långsiktigt hållbart sätt.
- **Konsumtion:** Påverkan från konsumtionen håller sig inom de planetära gränserna*.

Social hållbarhet

Social hållbarhet är ett vidsträckt begrepp som kan innefatta många olika samhällsfrågor. Folkhälsomyndigheten har tillsammans med SKR (Sveriges kommuner och regioner) tagit fram en gemensam förklaring kring begreppet social hållbarhet och vad som avses med ett socialt hållbart samhälle.⁷ Utifrån denna förklaring definierar Jönköpings kommun social hållbarhet enligt följande:

---

⁵ Naturvårdsverket, 2022; tillgänglig <https://www.naturvardsverket.se/ekosystemtjanster> [Hämtad 2022-06-30]

⁶ Sveriges miljömål, 2022; tillgänglig: <https://www.sverigesmiljomal.se/>[Hämtad 2022-06-30]

⁷ Folkhälsomyndigheten, 2022; tillgänglig: <https://www.folkhalsomyndigheten.se/motesplats-social-hallbarhet/social-hallbarhet/>. [Hämtad 2022-03-31]

Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle, där varje människa lever ett gott liv med god hälsa, utan orättfärdiga skillnader. Det är ett inkluderande samhälle där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen.

För att ett samhälle ska vara socialt hållbart behöver det finnas en samsyn kring vad samhället ska erbjuda och att det som erbjuds:

- Tillgodoser varje människas grundläggande behov och säkerställer att de mänskliga rättigheterna uppfylls.
- Bidrar till att varje människa är inkluderad – oavsett kön, utbildnings- och inkomstnivå, social status, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, bostadsort eller bostadsområde, sexuell läggning, könsöverskridande identitet och uttryck, ålder eller funktionsnedsättning*.
- Anpassas och utformas utifrån de grupper som har störst behov enligt principen för universell utformning*.

Ekonomisk hållbarhet

Det finns olika sätt att tolka begreppet "ekonomisk hållbarhet". För Jönköpings kommun innebär begreppet att använda, sköta om och underhålla såväl mänskliga som materiella resurser för att skapa långsiktigt hållbara värden. För att nå ekonomisk hållbarhet behöver det säkerställas att det ekonomiska systemet inte innebär negativa konsekvenser för miljömässig och social hållbarhet, och hitta nya, rättvisa och resurseffektiva sätt att konsumera. Detta kan göras exempelvis genom bättre nyttjande, återanvändning och återvinning av såväl förnyelsebara resurser som icke förnyelsebara resurser. Cirkulär ekonomi är ett begrepp som visar på betydelsen av att återanvända naturresurser på ett hållbart sätt. Motsatsen är linjär produktion och konsumtion där varor till slut blir avfall, vilket leder till ett ohållbart användande av naturresurser.

Agenda 2030

Figur 2. Bilden visar symbolerna som representerar de 17 globala målen för hållbar utveckling.

År 2015 enades världens statschefer om 17 gemensamma mål för att uppnå en fredlig och hållbar utveckling. De nya målen, kallade *Agenda 2030*, syftar till att genom ett globalt samarbete utjämna ojämlikheter i världen, förverkliga de mänskliga rättigheterna, utrota extrem fattigdom och lösa klimatkrisen. Målen i Agenda 2030 gäller i alla länder och för alla människor. Ingen ska lämnas utanför.

För att uppnå de globala målen och åstadkomma en hållbar utveckling använder Agenda 2030 de tre dimensionerna av hållbarhet som ryms inom begreppet hållbar utveckling. De 17 globala målen är odelbara, eftersom dimensionerna inom hållbarhet påverkar varandra. Agenda 2030 och de globala målen grundar sig i FN:s juridiska rättighetssystem och är därför ett kraftigt verktyg för att fokusera ytterligare på arbetet med mänskliga rättigheter i alla världens länder, inklusive Sverige⁸.

Sverige och Agenda 2030

I juni 2018 presenterade regeringen en gemensam handlingsplan för Sveriges genomförande av Agenda 2030⁹. I handlingsplanen står det att Sverige ska vara ledande i genomförandet av Agenda 2030. Genomförandet av Agenda 2030 innebär en successiv omställning av Sverige som modern välfärdsstat. Enligt handlingsplanen ska Sverige utvecklas till att bli världens första fossilfria välfärdsland. Sverige ska också vara en internationell förebild när det gäller miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet, med en enig politik som tar hänsyn till fattiga människors perspektiv och

⁸ Human Rights and the 2030 Agenda for Sustainable Development;
<http://www.ohchr.org/EN/Issues/MDG/Pages/The2030Agenda.aspx>

⁹Finansdepartementet, 2018: *Handlingsplan för Agenda 2030*, artikelnr Fi 2018:3.

mänskliga rättigheter. Den 17 december 2020 fattade Sveriges riksdag beslut om följande mål: att Sverige ska genomföra Agenda 2030 för en miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbar utveckling genom en samstämmig politik nationellt och internationellt. Genomförandet ska präglas av agendans princip att ingen ska lämnas utanför.

Kommunens ansvar i genomförandet av Agenda 2030

Eftersom Sverige har en decentraliserad samhällsmodell, där kommuner och regioner ansvarar för en stor del av samhällsservicen, blir Agenda 2030 viktig i den verksamhet som bedrivs på kommunal och regional nivå. Enligt regeringsformens bestämmelser ska det allmänna främja en hållbar utveckling, vilket även omfattar kommuner och regioner. På lokal nivå omsätts nationella mål och åtaganden, EU-rätt och nationell lagstiftning till praktisk handling vilket möjliggör lokal anpassning utifrån kommunens behov och förutsättningar¹⁰.

Genom att använda Agenda 2030 som grund för Jönköpings kommuns program för hållbarhet, förtydligas ställningstagandet och ansvaret som beskrivs i Jönköpings kommuns styrande principer för mänskliga rättigheter.

Mänskliga rättigheter

Mänskliga rättigheter är juridiska regler som styr vad Jönköpings kommun ska uppfylla och främja i förhållande till varje människa i kommunen. Det innebär att Jönköpings kommun ska respektera och skydda varje människas möjlighet att använda sina fri- och rättigheter.

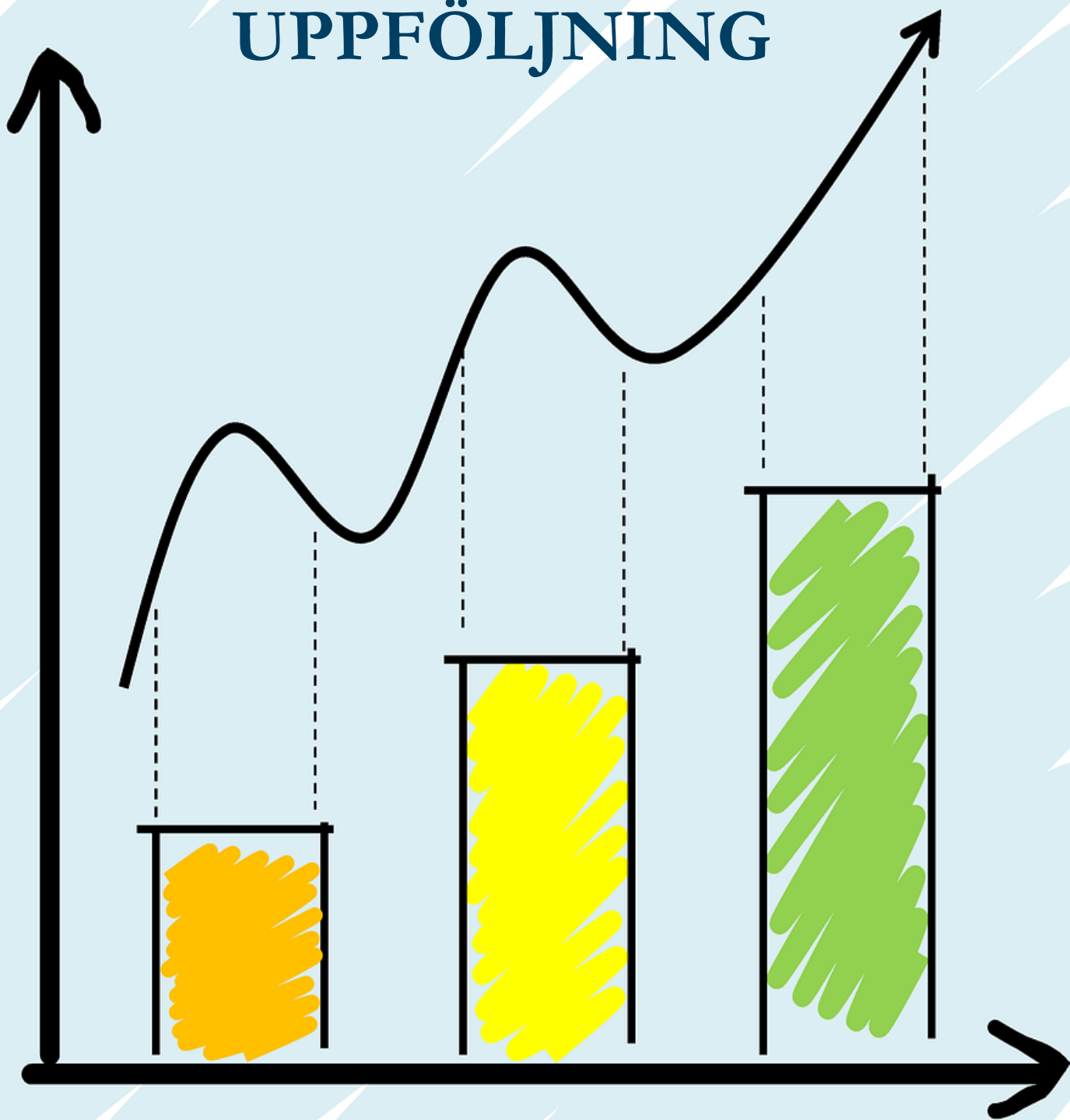
De globala målen grundar sig i de mänskliga rättigheterna. De är också vägledande i genomförandet av globala målen. Samtidigt bidrar de globala målen till förverkligandet av de mänskliga rättigheterna. Det innebär att de globala målen och Mänskliga rättigheter hänger ihop och är beroende av varandra.

Ett arbete med mänskliga rättigheter inbegriper bland annat att arbeta med frågor som rör barnets rättigheter, funktionsrättsfrågor, integration och delaktighet, jämställdhet och jämlikhet, frågor kring HBTQI och normer samt internationell samverkan. De mänskliga rättigheterna bidrar till att klargöra, precisera och uppfylla den sociala hållbarheten.

---

¹⁰Folkhälsomyndigheten; <https://www.folkhalsomyndigheten.se/motesplats-social-hallbarhet/social-hallbarhet/>

STYRNING OCH UPPFÖLJNING

Styrning och uppföljning

En hållbar styrning utgår från att kommunens verksamheter bidrar till en hållbar utveckling som definieras av FN som en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov. Långsiktig hållbarhet ska vara vägledande för kommunen verksamheter såväl ekonomiskt, socialt och miljömässigt. Agenda 2030 är ett verktyg att uppnå hållbarhet och dess mål ska bidra till att minska fattigdom, orättvisor och ojämlikheter, samt lösa klimatkrisen. Agenda 2030 innebär att miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet samspelar. Styrningen bygger på tillit till att alla organisationsnivåer i kommunen vill och kan ta ansvar för att skapa en hållbar verksamhet.

För att bidra till en hållbar samhällsutveckling krävs att Agenda 2030 blir en integrerad del i kommunens verksamhet och implementeras i det övergripande styr- och ledningssystemet. Det krävs också ett systematiskt arbete när det gäller kartläggning, analys och riskbedömning samt genomförande och uppföljning. Arbetet med att integrera Agenda 2030 handlar om att koppla agendamålen till processer och styrdokument som exempelvis budgetprocessen. Därför är hållbarhetsmålen i Agenda 2030 en del av kommunens grunduppdrag, vilket innebär att de ska vara integrerade i samtliga nämnders och bolagsstyrelserns mål och verksamhetsplaner tillsammans med indikatorer för uppföljning och utvärdering. Samtliga kommunala planer, program och policys som tas fram ska beakta de tre hållbarhetsdimensionerna och där det är möjligt visa hur de bidrar till att förbättra för människan och miljön samt med hänsyn till långsiktigt hållbara ekonomiska värden.

Uppföljningen av de globala målen görs via kvalitetsrapporter, verksamhetsberättelser och bolagsrapporter. Kommunens samlade arbete med Agenda 2030 rapporteras i samband med årsredovisningen.

Årligt hållbarhetsbokslut blir underlag för prioriteringar

Kommunstyrelsen tar inför budgetberedningen fram ett hållbarhetsbokslut innehållande en samlad nulägesbild samt en analys av hur läget ser ut för kommunen inom de olika agendamålen. Hållbarhetsbokslutet beslutas av fullmäktige.

Hållbarhetsbokslutet kan även användas i politisk dialog kring hur kommunen ska prioritera och investera för att bidra till att nå målen för Jönköpings kommun. Kommunfullmäktige tar i samband med verksamhets- och investeringsplan (VIP) beslut om prioriteringar för att nå en måluppfyllelse.

Kommunfullmäktiges prioriteringar är styrande för nämnder och bolagsstyrelser. Nämnder och bolagsstyrelser beslutar också för egen del, utifrån sina ansvarsområden, om prioriteringar som bidrar till de globala målen.

Utvärdering och revidering av program för hållbarhet

I slutet av varje mandatperiod gör kommunstyrelsen en uppföljning och en utvärdering av programmet. Denna uppföljning blir ett underlag för eventuell revidering av det samma.

Ansvar

Kommunfullmäktige

- har ansvaret för att integrera de globala målen i Agenda 2030 i mål, planer och budget.
- efterfrågar resultat.
- beslutar om hållbarhetsboks slutet.
- avsätter nödvändiga resurser för finansiering av arbetet med att nå de globala målen genom den ordinarie budgetprocessen.
- lämnar uppdrag om särskilda hållbarhetsåtgärder.

Kommunstyrelsen

- samordnar och stöttar nämnders och bolagsstyrelsers arbete med de globala målen.
- sammanställer ett årligt hållbarhetsboks slut innehållande nämnders och bolagsstyrelsers arbete med de globala målen. Hållbarhetsboks slutet ska innehålla en nulägesanalys som beskriver risker samt en sammanställning kring prioriterade hållbarhetsutmaningar.
- gör en utvärdering av arbetet med att nå de globala målen vid mandatperiodens slut.

Nämnder och bolagsstyrelser

- integrerar de globala målen i Agenda 2030 i mål, planer och budget.
- avsätter nödvändiga resurser för arbetet med de globala målen för att kunna integrera hållbarhet i den egna verksamheten, såväl som i frågor som spänner över flera förvaltningars verksamhetsområden.
- arbetar med aktiviteter för att nå målen.
- gör årliga analyser och uppföljningar av nämndens/bolagets arbete och bidrag till de globala målen och programmets prioriterade hållbarhetsmål genom ordinarie kvalitetsrapporter, verksamhetsberättelser och bolagsrapporter.

Samverkanstrukturer

För att skapa en god samverkan inom kommunkoncernen bör samverkansgrupper (befintliga och nya) följa, analysera och föreslå åtgärder på en kommunövergripande nivå. En samverkansgrupp kan bestå av tjänstepersoner, förtroendevalda eller representanter från andra organisationer däribland civilsamhällesorganisationer. Samverkansgrupper är inriktade på att arbeta kring ett specifikt område, exempelvis barn- och ungdomsfrågor, alkohol/narkotika/tobak eller nätverk för miljösamordnare. Kommunens samverkansråd, såsom kommunala pensionärsrådet och kommunala rådet för funktionshinderfrågor, inbegrips också inom definitionen.

Implementering

Enligt FN har alla tillsammans ett ansvar att säkerställa en hållbar framtid. För att nå målen i Agenda 2030 och kommunens program för hållbarhet krävs nya arbetssätt, nya metoder och samverkan både mellan förvaltningar och kommunala bolag och med civilsamhället. Det behövs

också en lyhördhet gentemot omvärlden, medarbetare och medborgare och då särskilt barn, unga och de vuxna som individuellt eller i grupp sällan får komma till tals.

Med målet att säkerhetsställa en hållbar framtid analyseras nuläget och utmaningar gemensamt över verksamhetsgränser och med delaktighet från civilsamhället. I de fall särskilda behov föreligger, kan separata handlingsplaner tas fram för specifika områden. Dessa kan vara kommunövergripande, så väl som förvaltnings- eller bolagsspecifika. I dessa handlingsplaner ska det framgå vilka de stora utmaningarna är, aktiviteter som krävs för att nå målen samt bedömning av kostnader. Handlingsplanerna bör vara fleråriga, för att åtgärderna ska hinna få effekt. Ansvaret att upprätta och genomföra färd- eller handlingsplaner ligger hos respektive nämnd eller bolagsstyrelse.

MÅL, DELMÅL OCH PRIORITERADE HÅLLBARHETSMÅL

Läsanvisningar för mål, delmål och prioriterade hållbarhetsmål

Målskrivningarna i program för hållbarhet har tagits fram i syfte att vara vägledande för beslutsfattare inom kommunkoncernen. Syftet är även att skapa en förståelse för vad de globala målen kan betyda nationellt i Sverige och i Jönköpings kommun. Målen i Agenda 2030 är komplexa utvecklingsområden och för att de ska uppnås behöver kommunens alla verksamheter samverka sinsemellan och med det omgivande samhället.

Presentationen av målskrivningarna är uppbyggd enligt följande:

Under varje mål presenteras först det globala målet tillsammans med en förklarande text av vad målet innebär. Därefter följer en punktlista av de nationella utmaningarna för Sverige. De globala och nationella texterna är för vissa mål hämtade från regeringens handlingsplan för Agenda 2030, Sveriges kommuner och regioner (SKR), folkhälsomålen och svenska FN-förbundet. Samtliga folkhälsomål finns integrerade i programmet.

Under rubriken *Prioriterade hållbarhetsmål för Jönköpings kommun* presenteras de områden som Jönköpings kommun behöver arbeta med för att nå de globala målen. Hållbarhetsmålen är framtagna genom analys av befintliga kommunala styrdokument, lokal statistik och i dialog inom kommunkoncernen samt med medborgare. Dessa ska fungera som utgångspunkt för kommunstyrelsen, nämnder och bolagsstyrelser att formulera mål, planeringsinriktningar och eventuella uppdrag till verksamheterna. De är också ett stöd för kommunens olika samverkansgrupper och verksamheter att utgå från i analyser och utvecklingsprojekt. Skrivningarna täcker inte in allt som kommunen behöver arbeta med kring varje agendamål och det går inte att arbeta med alla hållbarhetsmål hela tiden utan prioriteringar behöver göras.

I den blå kolumnen till höger om de prioriterade hållbarhetsmålen, finns de agendadelmål som är relevanta för kommunen. Delmålen har i vissa fall redigerats något för att bättre passa kommunal verksamhet i Sverige.

Agendamålen spänner över alla områden i samhället. De har olika typer av utmaningar, både lokalt, nationellt och globalt. För vissa mål finns lagstiftning som styr, för andra nationella eller internationella mål. För vissa finns utarbetade strategier, för andra befintliga nätverk. Det gör att presentationen av målen i programmet ser olika ut. Vissa av de identifierade områdena som kommunen behöver arbeta med har strävansmål som beskriver ett tillstånd vi behöver uppnå, andra områden har skarpa siffermål. I programmet har vissa av agendamålen slagits samman till temaområden, då målen har starka kopplingar till varandra.

Hälsa och välbefinnande (mål 2 & 3)

Säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar.

Avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning och förbättrad nutrition samt främja ett hållbart jordbruk.

Att avskaffa hunger innebär att alla har rätt till tillräcklig och näringsrik mat. För att uppnå hållbarhet behöver resurser omfördelas och tillvaratas bättre.

Varje människa har rätt till god hälsa och välbefinnande, vilket påverkas av människors olika livsvillkor. Hälsan är betydelsefull för människors möjlighet att klara skola, arbete, försörjning och att leva ett självständigt liv, vilket bidrar till samhällets tillväxt och hållbara utveckling. Att nå bästa möjliga hälsa handlar om att ha rätt till nödvändig hälso- och sjukvård, mat, vatten, ren luft, sanitet, hygien och läkemedel och andra grundläggande rättigheter.

Nationella utmaningar:

- I Sverige är det inte hunger och undernäring som utgör de största utmaningarna. I stället är ohälsosamma matvanor tillsammans med otillräcklig fysisk aktivitet två stora riskfaktorer för ohälsa och för tidig död. Det finns dock grupper där undernäring är ett problem, exempelvis hos äldre.
- En stor utmaning i Sverige är de betydande hälsoskillnader som finns mellan olika grupper av kvinnor och män, flickor och pojkar i samhället. Ju lägre social position, desto sämre hälsa och omvänt. Liknande hälsoskillnader finns mellan personer som har funktionsnedsättning och de som inte har det.
- De största riskfaktorerna för icke smittsamma sjukdomar som hjärt- och kärlsjukdomar och cancer är ohälsosamma levnadsvanor som matvanor, stillasittande, rökning och riskbruk av alkohol. Psykisk ohälsa, samt olika hälsoproblem kopplade till luftföroreningar och kemikalier ökar också.
- Kommuner ansvarar för stora delar av de välfärdstjänster som har påverkan på invånarnas hälsa genom hela livet. Det handlar om hur skolan och den sociala omsorgen fungerar, om hur samhällsplaneringen bedrivs eller om det finns kultur- och fritidsaktiviteter för alla oavsett kön, ålder, bakgrund, funktionsförmåga eller socioekonomisk situation.
- Inom hälso- och sjukvård förekommer det, för de flesta diagnoser, omotiverade skillnader i vårdens insatser och resultat mellan olika sociala grupper. Vården ska verka hälsofrämjande och förebyggande samt baseras på systematiskt jämlikhetsfokus där behandling utgår från patientens behov och möjligheter.

Prioriterade hållbarhetsmål för Jönköpings kommun:

Jämlik hälsa

- Ohälsotalen ska minska, detta genom att stärka det förebyggande arbetet med särskilt fokus på de bostadsområden som har lägst hälsotal, personer med funktionsnedsättning och flickor/kvinnor.
- Kommunen ska skapa förutsättningar för medborgarna att leva ett hälsosamt liv genom att främja fysisk aktivitet och hälsosamma matvanor. Särskild hänsyn ska tas till barns och ungas rätt till utveckling och god hälsa.
- Andelen äldre personer med risk för undernäring ska minska. Detta genom identifiering, åtgärder och uppföljning.

Psykisk ohälsa och missbruk

- Kommunen ska arbeta för att minska den psykiska ohälsan hos invånarna. Särskilt fokus riktas mot grupperna flickor/kvinnor, HBTQI-personer samt personer som är långtidssjukskrivna.
- Ofrivillig ensamhet ska minska. Kommunen ska arrangera egna event och mötesplatser och stödja civilsamhällets insatser i syfte att skapa gemenskap och känsla av sammanhang. Särskilt fokus ska finnas på personer med extra risk för utanförskap som till exempel personer med begränsade ekonomiska resurser, äldre personer och personer med funktionsnedsättning.
- Antalet suicid och suicidförsök ska minska. Särskilt fokus ska finnas på pojkar/män och deras möjligheter att prata om och ge uttryck för psykisk ohälsa.
- Kommunen ska stärka det suicidpreventiva arbetet genom att öka kunskapen om riskgrupper, sprida kunskap till allmänheten och minska tillgången till medel och metoder att begå suicid.
- Kommunen ska förebygga missbruk och riskbruk. I det förebyggande arbetet ska kommunen samverka med regionala aktörer såsom polis, idrotts- och kulturrörelsen och regionen.

Natur, kultur och fritid

- Jönköpings kommun ska fortsätta vara en kommun med en rik natur med många naturområden. Det ska finnas en variation av naturområden och parker, spridd geografiskt i kommunen, som är tillgängliga för alla oavsett ålder, funktionsförmåga eller bakgrund.
- Kommunen ska aktivt arbeta för att det ska finnas anläggningar tillgängliga för grupper med särskilda behov, eller där det finns ett lägre deltagande i

LOKALT ANPASSADE DELMÅL

2.2 Utrota alla former av felnäring. Senast 2030 avskaffa alla former av undernäring, bland annat i fråga om äldre personers näringsbehov.

3.4 Minska antalet dödsfall till följd av icke smittsamma sjukdomar och främja mental och fysisk hälsa. Till 2030 genom förebyggande insatser och behandling minska det antal människor som dör i förtid av icke smittsamma sjukdomar med en tredjedel samt främja psykisk hälsa och välbefinnande.

3.5 Förebygg och behandla risk- och missbruk. Stärka insatserna för att förebygga och behandla skadligt alkoholbruk, narkotikabruk, drogmisbruk, tobaksbruk och spelmissbruk.

3.6 Minska antalet dödsfall och skador i vägtrafiken. Till 2030 halvera antalet dödsfall och skador i trafikolyckor.

kultur- och fritidsaktiviteter. Barn som lever i hushåll med låg ekonomisk standard ska särskilt prioriteras.

- Kommunen ska aktivt stötta utvecklingen av det organiserade föreningslivet inom natur, kultur och idrott.
- Alla medborgare ska ha god kännedom om allemansrätten.

Säkerhet

- Antalet personer som skadas eller omkommer i trafikolyckor ska minska. Fokus för åtgärder ska vara på ökad kunskap och beteendepåverkan, särskilt mot barn och unga.
- Kommunen ska ha god vattensäkerhet. Åtgärder för att uppnå detta ska koncentreras kring flytvästanvändning, god simkunnighet och att livräddningsutrustning finns vid platser för vattenaktivitet.

God utbildning för alla (mål 4)

Säkerställa en inkluderande och likvärdig utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla.

En inkluderande utbildning av god kvalitet för alla är en av de viktigaste grunderna för välstånd, hälsa och jämställdhet.

Utbildningssystem måste möta människors behov under hela livet – från förskola och grundskola, gymnasie- och yrkesutbildning till högre utbildning. Alla, inklusive personer med funktionsnedsättning, måste ges likvärdig tillgång till alla utbildningsnivåer och möjlighet till livslångt lärande.

Nationella utmaningar:

- Bristande likvärdighet, kunskapsskillnader mellan flickor och pojkar och brist på lärare är några av utmaningar gällande utbildning i Sverige.
- Det saknas en samlad bild av hur utbildning för hållbar utveckling ser ut i svenska skolor.
- Behovet av att stärka och jämna ut förutsättningarna i hela skolsystemet understryks i Skolkommissionens slutbetänkande.
- Som utbildningsanordnare gäller det att vara uppdaterad på de lokala arbetsmarknadsbehoven så att rätt kompetenser utbildas.

Prioriterade hållbarhetsmål för Jönköpings kommun:

Jämlik och likvärdig utbildning

- Allt lärande ska vara hållbart och utgå från de globala målen.
- Kommunen ska säkerställa jämlika och jämställda möjligheter till livslångt lärande från förskola till vuxenutbildning.
- Utbildning ska vara tillgänglig och likvärdig oavsett bostadsområde. Strategin är att sträva efter universell utformning* för att skapa de bästa tänkbara förutsättningarna för varje barn och elev.
- Förskola och skolan ska skapa likvärdiga förutsättningar för lärande för alla barn och elever oavsett kön, funktionsnedsättning, socioekonomiska förutsättningar, ålder eller etnicitet.
- All utbildningsverksamhet som berör barn och unga ska grundas på barnkonventionens principer om jämlikhet och icke-diskriminering, barnets bästa, rätten till liv och utveckling samt delaktighet och inflytande.
- Alla flickor och pojkar i behov av särskilt stöd eller annan anpassning av undervisningen ska få det, oavsett var i kommunen de bor eller vilken skola, förskola eller omsorgsform föräldrarna valt.
- Anpassad skola ska utvecklas som skolform och, där det är lämpligt, integreras i den övriga skolverksamheten. Undervisningen ska anpassas till den lokala arbetsmarknaden.
- För att förbättra lärmiljön behöver lokaler och miljöer anpassas efter olika gruppers behov, varför social hållbarhet ska vara en naturlig del av kommunens byggprocess.

Utbildningens betydelse för hälsan

- Det finns ett starkt och dubbelriktat samband mellan hälsa och studieresultat. Kommunen ska arbeta förebyggande för att främja god hälsa hos elever med särskilt fokus på flickor och personer med funktionsnedsättning.
- Elevhälsan ska arbeta förebyggande och hälsofrämjande i samverkan med bland annat vårdnadshavare, hälso- och sjukvård och socialtjänst.
- Barn och elever ska stimuleras till rörelse under skoltid
- Alla barn ska erbjudas utomhuspedagogik löpande under sin skolgång. Förståelse för naturen ska vara en naturlig del i alla barns och ungas skoldag.
- Barn och elever ska ges goda möjligheter att vistas utomhus med god tillgång till grönområden. Förskole/skolgårdar ska innehålla en stor del grönska.

Jämställd utbildning

- Arbetet med att öka skolnärvaron är en prioriterad fråga i kommunen. Särskilt fokus ska riktas mot pojkar.

LOKALT ANPASSADE DELMÅL

4.5 Utrota diskriminering i utbildning. Senast 2030 avskaffa skillnaderna mellan flickor och pojkar, kvinnor och män, inom utbildningsområdet och säkerställa lika tillgång till och likvärdighet i utbildning och yrkesutbildning på alla nivåer. Speciellt för utsatta personer, inklusive personer med funktionsnedsättning, ursprungsfolk och barn som lever under utsatta förhållanden.

4.7 Utbildning för hållbar utveckling och globalt medborgarskap. Senast 2030 säkerställa att alla studerande får de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling, bland annat genom utbildning för hållbar utveckling och hållbara livsstilar, mänskliga rättigheter, jämställdhet, främjande av en kultur av fred, icke-våld och globalt medborgarskap samt värdesättande av kulturell mångfald och kulturens bidrag till hållbar utveckling.

- Kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjligheter och villkor när det gäller utbildning, studieval och personlig utveckling. Kommunen ska arbeta för att motverka könsstereotypa* val av utbildningar.
- Skolan ska arbeta för att fler elever ska uppnå kunskapskraven i grundskola och gymnasiet. Pojkar är en prioriterad grupp för arbetet.
- Kunskap kring könsnormer kopplat till studieresultat behöver öka i skolan.
- Skolans våldsförebyggande arbete ska prioriteras och stärkas. Särskilt fokus ska riktas mot arbetet med att motverka hedersrelaterat våld och förtryck.

Tillgång till bibliotek och kultur

- Skolbiblioteken ska vara en naturlig del av skolans verksamhet och en pedagogisk resurs i alla ämnen.
- Kulturskolan ska stödja barn och ungdomar i att värdesätta och utveckla sitt eget skapande och ge dem möjligheter att uttrycka känslor och behov samt att ge alla barn och ungdomar, inklusive barn och ungdomar med funktionsnedsättning, en grundläggande kunskap om och upplevelse av kultur.

Jämställdhet (mål 5)

Uppnå jämställdhet mellan flickor och pojkar/ kvinnor och män.

Jämställdhet är ett mål och en förutsättning för hållbar och fredlig utveckling. Jämställdhet uppnås när flickor och pojkar, kvinnor och män har lika rättigheter, villkor, möjligheter och makt att själva forma sina liv och bidra till samhällets utveckling. Det handlar om en rättvis fördelning av makt, inflytande och resurser i samhället.

Alla former av våld* mot kvinnor och flickor drabbar såväl individen som samhället i stort och utgör ett hinder för jämställdhet och utveckling. Sociala normer* och sedvänjor som normaliserar ojämställdhet och våld mot kvinnor och flickor måste förändras. Den ojämna fördelningen mellan kvinnor och män av det obetalda hem- och hushållsarbetet utgör ett hinder för kvinnors och flickors möjlighet att utbilda sig och delta på arbetsmarknaden och i samhället på samma villkor som pojkar och män.

Nationella utmaningar:

- Trots ett omfattande jämställdhetsarbete har män som grupp fortfarande mer makt och inflytande än kvinnor, äger mer och tjänar mer.
- Kvinnor har fortfarande huvudansvaret för det obetalda hem- och omsorgsarbetet.
- Hälsoskillnader finns. Kvinnor uppger sämre hälsa, medan män som grupp har kortare livslängd.
- Män utövar det mesta våldet i samhället, både i det privata och det offentliga rummet.
- Kvinnor utsätts i högre utsträckning än män för våld i nära relationer, medan det i det offentliga rummet framförallt är män som utsätts.
- Föreställningar om hur flickor och pojkar, kvinnor och män förväntas vara behöver utmanas.

Prioriterade hållbarhetsmål för Jönköpings kommun:

Kommunens åtaganden

- Kommunen ska bedriva ett aktivt jämställdhetsarbete inom alla verksamheter och arbeta för att uppnå de nationella jämställdhetspolitiska målen. Strategin för arbetet är jämställdhetsintegrering*.
- Kommunens medborgare har rätt till ett likvärdigt bemötande, service och myndighetsutövning oavsett kön.
- I analyser ska kommunen använda fler diskrimineringsgrunder* än kön som variabler för att fördjupa analysen såsom exempelvis funktionsnedsättning, könsidentitet och etnicitet.

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra¹¹

- Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet.
- Det könsbaserade våldet ska upphöra. Kommunen ska arbeta aktivt och systematiskt för att förebygga och motverka våld.
- Alla chefer och medarbetare ska ha kunskap kring definitionen av våld, olika gruppers utsatthet samt hur man kan upptäcka våld. Extra fokus ska vara på att stärka skyddet och stödet för våldsutsatta.
- Kommunen ska säkerställa att den enskilde får det skydd och stöd som den har rätt till, oavsett personens förutsättningar och livssituation.
- Arbetet med att förebygga våld ska ha ett folkhälsoperspektiv och bedrivs med genusmedveten syn på våld. Kritiska samtal kring relationer, samtycke, sexuella trakasserier, porr och prostitution är en viktig del av arbetet.
- Arbetet med att motverka hedersrelaterat våld och förtryck ska utvecklas och medarbetarnas kunskap kring frågorna ska öka.
- En del av jämställdhetsarbetet innebär att motverka och förändra destruktiva maskulinitetsnormer. Pojkar och män ska vara involverade i arbetet.
- Arbetet med att förebygga våld mot kvinnor ska förstärkas genom att utöka arbetet med våldsutövare.
- Kvinnor som lever i missbruk ska ha möjlighet till vård och boende i kommunens regi i boende för enbart kvinnor.
- Förebyggande arbete ska göras genom påverkansarbete kring attityder till sexköp och ett aktivt arbete för att minska efterfrågan på köp av sexuella tjänster inte minst riktat mot unga.

¹¹Regeringskansliet, 2016. Tillgänglig:

<https://regeringen.se/informationsmaterial/2016/11/nationell-strategi-for-att-forebygga-och-bekampa-mans-vald-mot-kvinnor/> [Hämtad 2022-03-31]

LOKALT ANPASSADE DELMÅL

5.2 Utrota våld mot och utnyttjande av kvinnor och flickor. Avskaffa alla former av våld särskilt mot alla kvinnor och flickor, personer med funktionsnedsättning, HBTQ-personer och andra särskilt utsatta grupper i det offentliga och privata rummet, inklusive människohandel, sexuellt utnyttjande och andra typer av exploatering.

5.3 Avskaffa alla skadliga sedvänjor, såsom barnäktenskap, tidiga äktenskap och tvångsäktenskap samt kvinnlig könsstympning.

5.4 Värdesätt obetalt omsorgsarbete och främja delat ansvar i hushållet.

Erkänna och värdesätta obetalt omsorgs- och hushållsarbete genom att tillhandahålla offentliga tjänster, infrastruktur och socialt skydd samt genom att främja delat ansvar inom hushållet och familjen, i enlighet med vad som är nationellt lämpligt.

- Kommunen ska erbjuda ett gott stöd till individer som hamnat i människohandel och prostitution.

Makt och inflytande

- Kvinnor och män ska ha samma möjligheter att inneha högre chefspositioner, politiska uppdrag och sitta i bolagsstyrelser på lika villkor oavsett arbetsområde.
- Kommunen ska uppmuntra och stödja möjligheterna för kvinnor att driva företag och ha ledande positioner inom näringslivet.
- Kvinnor och män ska ha samma talutrymme under kommunfullmäktiges möten.
- Anhörigvårdare ska erbjudas likvärdigt stöd oavsett kön.
- Kommunen ska uppmuntra och stödja män som vill ta föräldraledigt och verka för en arbetsplats där arbete och föräldraskap kan kombineras på lika villkor och med likvärdiga förväntningar oavsett kön.

Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt (mål 8)

Verka för varaktig, inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.

Arbete med anständiga arbetsvillkor handlar om att främja inkluderande och hållbar ekonomisk tillväxt. Alla människor som arbetar behöver få en inkomst som går att leva på, som eliminerar fattigdom och främjar ekonomisk tillväxt.

När den globala arbetskraften ökar, krävs stora ansträngningar för att skapa nya jobb. Att främja makroekonomisk stabilitet och gott investeringsklimat, sysselsättning och anständiga arbetsvillkor är viktiga faktorer för hållbar utveckling.

Nationella utmaningar:

- Otrygga anställningsförhållanden, brist på arbetskraft inom flera sektorer, löneskillnader mellan kvinnor och män samt ohälsa kopplad till arbete.
- Målsättningarna kring att öka andelen unga i jobb och skapa sysselsättning för personer med funktionsnedsättningar och kvinnor med utländsk bakgrund.

Prioriterade hållbarhetsmål för Jönköpings kommun:

Hållbara investeringar

- Kommunens investeringar ska vara förenliga med EU:s taxonomi* för hållbara investeringar.
- När kommunen planerar de investeringar som krävs för att kunna genomföra nödvändiga hållbarhetsåtgärder ska extern finansiering övervägas. Externa medel kan vara riktade statsbidrag, generella statsbidrag, investeringsbidrag, EU-bidrag eller andra projektmedel och söks från statliga myndigheter och verk, stiftelser, EU-insitutioner eller andra offentliga organ.

Full sysselsättning och en inkluderande arbetsmarknad

- Andelen förvärvsarbetande (förvärvsfrekvensen) i kommunens prioriterade områden* ska öka, med särskilda insatser för kvinnor som står utanför arbetsmarknaden.
- Kommunen behöver arbeta för att ta till vara kvinnors och mäns kompetens och matcha personer med utländsk utbildning och arbetserfarenhet med övriga näringslivet.
- Kommunen ska öka tillgängligheten till och i kommunens egna lokaler för att öka möjligheterna att anställa personer med funktionsnedsättning och förbättra arbetsmiljön för medarbetare.
- Andelen medarbetare med utländsk bakgrund ska återspegla befolkningssammansättningen i kommunen.
- Chefer och medarbetares kunskaper behöver stärkas kring olika funktionsnedsättningar så att diskriminering* förebyggs.
- Kommunen ska öka tillgängligheten till och i kommunens egna lokaler för att öka möjligheterna att anställa personer med funktionsnedsättning.
- Kommunen ska arbeta för att minska den könssegregerade arbetsmarknaden.
- Särskilda satsningar som ökar möjligheten för utrikes födda kvinnor att etablera sig på arbetsmarknaden ska prioriteras.

Jämställd arbetsmarknad

- Jönköpings kommun ska arbeta för att minska sjukfrånvaron bland sina medarbetare med extra fokus på sjukfrånvaron hos kvinnor.
- Kommunen behöver genomföra åtgärder för att uppnå lika lön för lika och likvärdigt arbete och öka möjligheten för medarbetare att arbeta heltid.
- Kommunen ska bedriva ett aktivt arbete för att motverka trakasserier.

Digitalisering och entreprenörskap

- Kommunen ska vara kreativ och i framkant när det gäller nyttjande av ny teknik, nya arbetssätt och nya sätt att bemanna.

LOKALT ANPASSADE DELMÅL

8.4 Förbättra resurseffektiviteten i konsumtion och produktion

Fram till 2030 successivt förbättra den globala resurseffektiviteten i konsumtionen och produktionen samt sträva efter att bryta sambandet mellan ekonomisk tillväxt och miljöförstöring, med de utvecklade länderna i täten.

8.5 Full sysselsättning och anständiga arbetsvillkor med lika lön för likvärdigt arbete.

Senast 2030 uppnå full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla kvinnor och män, inklusive ungdomar och personer med funktionsnedsättning, samt lika lön för likvärdigt arbete.

8.6 Främja ungas anställning, utbildning och praktik.

Till 2030 väsentligt minska den andel ungdomar, utrikes födda kvinnor eller andra grupper i utanförskap som varken arbetar eller studerar.

- Kommunen ska ställa krav på leverantörer så att produkter och tjänster (däribland digitala tjänster) som upphandlas inte utesluter eller försvårar användningen för grupper som befinner sig utanför normen.
- För att främja en levande arbetsmarknad och en växande landsbygd ska kommunen stödja och samverka med kvinnor och män som är entreprenörer och näringsidkare.

Minskad ojämlikhet (mål 1 & 10)

Minska ojämlikheten inom och mellan länder.

Fattigdom omfattar fler dimensioner än den ekonomiska. Fattigdom innebär även brist på frihet, makt, inflytande, hälsa, utbildning och fysisk säkerhet.

Ett jämlikt samhälle innebär allas lika rättigheter oberoende av till exempel kön, könsidentitet, sexuell läggning, etnicitet, religion eller trosuppfattning, funktionsnedsättning och ålder. Det är en grund för en rättvis fördelning av resurser och inflytande i samhället. Ojämlikhet handlar om skillnader i tillgång, förutsättningar, resurser och förmåga att bidra till och tillvarata potentiella möjligheter till utveckling – på alla nivåer.

Ojämlikhet tenderar att permanenta fattigdom, då fattigdom försvårar för människor och samhället att ta del av utveckling. Fattigdom omfattar fler dimensioner än den ekonomiska. Det omfattar också brist på frihet, makt, inflytande, hälsa, utbildning och fysisk säkerhet.

Utbildning av god kvalitet, genom hela livet, är en nyckel i ett demokratiskt samhälle och främjar jämlikhet och jämställdhet. Rättvis tillgång till hälsoservice och förhållanden som främjar en god hälsa, livskvalitet och möjligheter till försörjning, även för människor med begränsade resurser.

Nationella utmaningar:

- Sverige är ett av de mest jämlika länderna i världen, men det är också ett av de länder där ojämlikheten ökar mest.
- Inkomstskillnaderna ökar liksom bostads- och arbetsmarknadssegregationen.
- Hälsan är ojämlikt fördelad över befolkningen vilket till stor del hänger samman med socioekonomiska förhållanden och social position.
- Kommunerna har genom sitt ansvar för skola, omsorg och socialt stöd goda möjligheter att motverka ojämlikhet mellan individer och grupper av både flickor och pojkar, kvinnor och män.
- Att fullfölja en grundläggande utbildning är en av flera faktorer för att minska ojämlikhet.
- Bostads- och samhällsplanering samt kultur- och fritidsaktiviteter är andra viktiga områden i arbetet för att motverka ojämlikhet.

Prioriterade hållbarhetsmål för Jönköpings kommun:

Värdegrund och normer

- Varje person som kommer i kontakt med kommunens verksamheter ska bli bemött med öppenhet och transparens.
- Kommunen ska ha ett aktivt värdegrundsarbete utifrån en förståelse för hur människors normer och förväntningar påverkar tankar och beteenden.
- De mänskliga rättigheterna och alla människors lika värde ska stärkas genom en aktiv dialog med flickor och pojkar, kvinnor och män som bor och vistas i kommunen. Fokus ska läggas på grupper och områden där ojämlikheten är som störst.
- Barns rättigheter enligt barnkonventionen tillgodoses i kommunens verksamheter.
- Utveckling av insatser ska ske utifrån ett intersektionellt* perspektiv men också med en förståelse för att varje individ är unik. Det innebär att vissa vuxna och barn behöver mer stöd än andra för att kunna tillgodogöra sig kommunens tjänster på ett likvärdigt sätt.

Trygghet

- Grupper och individer med behov av ökat skydd och omvårdnad, däribland barn, ska särskilt uppmärksammas.
- Kommunen ska öka tryggheten och känslan av trygghet för kommunens medborgare. Särskilt fokus ska läggas på trygghet när medborgare vistas utomhus på kvällar och nätter och gruppen kvinnor, äldre, HBTQI-personer samt personer med funktionsnedsättning.
- Antalet personer som blir utsatta för brott på offentliga platser ska minska. Särskilt prioriterade grupper är pojkar och unga män samt HBTQI-personer.
- Kommunen ska arbeta förebyggande med att motverka bedrägeri och stöld, främst mot målgrupperna barn och äldre.
- Förebyggande arbete ska göras i syfte att skapa en trygg uppväxt och trygga familjesituationer.

Diskriminering

- Kommunen ska arbeta systematiskt och förebyggande med att upptäcka och motverka diskriminering genom att ställa frågor kring diskriminering och analysera processer och utfall med åtgärder som följd.
- Kommunen ska inventera och åtgärda tillgängligheten i och till förskolor, skolor och arbetsplatser för att förebygga diskriminering.
- Kommunen ska arbeta med att motverka digitalt utanförskap. Särskilt bör behovet av stöd till äldre personer, personer med funktionsnedsättning och medborgare som inte har svenska som första språk beaktas. Även ekonomiska förutsättningar behöver tas hänsyn till då alla inte har råd att skaffa sig nödvändig teknik.

LOKALT ANPASSADE DELMÅL

1.2 Minska fattigdomen med minst 50 % till 2030. Minst halvera den andel män, kvinnor, flickor och pojkar i alla åldrar som lever i någon form av fattigdom enligt nationella definitioner.

10.2 Främja social, ekonomisk och politisk inkludering. Till 2030 möjliggöra och verka för att alla människor, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, etnicitet, ursprung, religion eller ekonomisk eller annan ställning, blir inkluderade i det sociala, ekonomiska och politiska livet.

10.3 Säkerställ lika rättigheter för alla och utrota diskriminering. Säkerställa lika möjligheter och minska förekomsten av ojämlika utfall, bland annat genom att avskaffa diskriminerande praxis och främja åtgärder av lämpligt slag i detta hänseende.

Hållbara städer och samhällen (mål 11)

Göra städer och bosättningar inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.

Inflyttningen till städer ställer nya krav som behöver bemötas på ett miljömässigt, socialt och ekonomiskt sätt. Växande städer skapar nya möjligheter för ekonomisk tillväxt, men kan också bidra till ökade sociala klyftor och påfrestningar på ekosystemet.

Hållbar stadsutveckling omfattar hållbart byggande och planering av bostäder, offentliga platser, transporter och återvinning. Det kräver samarbete mellan sektorer och styrning på flera nivåer, inklusive utvecklade former för dialog med medborgare och näringsliv. Hållbar stadsutveckling planeras utifrån universell utformning där lösningen är den bästa tänkbara för alla användare.

Nationella utmaningar:

- Bostadsbrist, ökad skuldsättning och bostadssegregation. Det finns sedan länge en omfattande lagstiftning och regelverk kring samhällsplanering och byggande. Kommunerna har ett ansvar för att i samverkan med region och länsstyrelse ta fram riktlinjer för bostadsförsörjningen och ha mål för bostadsbyggande enligt lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar. När nya stadsdelar och bostadsområden växer fram ställs stora krav på samhällsplaneringen så att inte segregationen ökar och grönytor minskar.
- Samhällsplaneringen har stor påverkan på människors vardagsliv och möjligheter att göra hållbara val, till exempel genom utformning av säkra gång- och cykelbanor och pålitlig kollektivtrafik.
- Samhällets klimat- och miljöpåverkan och behov av att klimatanpassa samhället.
- Samhällets förmåga att stå emot, anpassa eller återhämta sig efter miljömässiga och sociala påfrestningar är en aktuell fråga.
- Barns friyta i anslutning till skolan och tillgång till grönområden i närområdet minskar på grund av förtätning och att grönområden och parker i närheten av skolor tas i anspråk för bebyggelse
- Den byggda miljöns betydelse för människors hälsa, trygghet och sociala sammanhållning.

Prioriterade hållbarhetsmål för Jönköpings kommun:

Rätt till bostad

- Kommunen ska ha en bostadsförsörjning i balans, vilket ska ske genom en hållbar stads- och bebyggelseutveckling och med en god markhållning.
- Kommunen ska arbeta för att minska segregationen genom att sträva efter en blandning av bostadstyper, upplåtelseformer, storlekar och prisnivåer.
- Kommunen ska tillsammans med både privata och kommunala hyresvärdar ta ansvar för att tillgodose behovet för de som har det svårast på bostadsmarknaden. Specialbostäder som tillhandahålls via socialtjänsten och studentbostäder ska integreras i största möjliga mån.
- Utbyggnadsmöjligheter ska finnas i alla tätorter och kommunalar.
- Kommunens medborgare ska ha tillgång till bra boendemiljöer oavsett bostadsort/stadsdel med offentlig service och med ett rikt kommersiellt, kulturellt, friluft- och naturmässigt utbud.

Hållbara transporter

- Kommunen ska arbeta för att underlätta och uppmuntra valet att resa hållbart.
- Personer med funktionsnedsättning, barn och äldre ska ha tillgång till ett ekonomiskt acceptabelt sätt att resa hållbart.
- Medborgare som bor på landsbygd ska ha goda pendlingsmöjligheter. Det ska vara enkelt att transportera sig mellan kommunens mindre och större orter och mellan kommunerna.
- Kommunen ska arbeta för säker och smidig gång och cykling. Särskilt fokus ska läggas på barn och ungas skolvägar.
- Utsläppen av växthusgaser från transportsektorn ska minska genom effektivisering, överflyttning till hållbara trafikslag* samt ökad användning av el och förnybara bränslen.
- Trafikökningen i Jönköpings kommun ska ske med de hållbara färdmedlen gång-, cykel- och kollektivtrafik. Dessa är norm i stads- och trafikplaneringen och ska ges förutsättningar att utvecklas för att biltrafiken inte ska öka i takt med befolkningstillväxten. Motorfordonstrafiken till och från Jönköpingscentrum ska inte i genomsnitt överstiga nivåerna från 2012¹².

---

¹² 2012 motsvarar året för kommunikationsstrategin (trafikstrategi). Under 2023 planeras en ny kommunikationsstrategi, vilken kommer utvärdera och på sikt ersätta detta mål.

LOKALT ANPASSADE DELMÅL

11.1. Säkerställa tillgång för alla till fullgoda, säkra och ekonomiskt överkomliga bostäder och grundläggande tjänster, bra offentlig service i alla kommunalar samt återanvända och revitalisera övergivna och utsatta områden.

11.2 Tillgängliggör hållbara transportsystem för alla.

Tillhandahålla tillgång till säkra, ekonomiskt överkomliga, tillgängliga och hållbara transportsystem för alla. Förbättra trafiksäkerheten, särskilt genom att främja kollektivtrafiken, cykel och gång i tätorterna med särskild uppmärksamhet på behoven hos människor i utsatta situationer, kvinnor, barn, personer med funktionsnedsättning samt äldre personer.

- Kommunkoncernens tjänsteresor ska i möjligaste mån göras med hållbara färdmedel.
- Kommunen ska arbeta för att andelen medarbetare som reser hållbart till och från arbetet ska öka.
- Viktiga målpunkter ska placeras så att de är lätta att nå med kollektivtrafik.
- Underlätta för omställningen till hållbara transportslag genom att verka för att gods ska överföras från väg till järnväg och befintliga järnvägar ska utvecklas för ökad kapacitet för både gods och persontrafik.

Luftkvalitet och avfallshantering

- Halterna av luftföroeningar överskrider inte lågrisknivåer för cancer eller riktvärden för skydd mot sjukdomar eller påverkan på växter, djur, material och kulturföremål.
- Avfallsfrågorna ska beaktas i ett tidigt skede av den fysiska planeringen och byggprocessen för att säkerställa hållbara avfallslösningar.
- Ändamålsenliga, tilltalande och praktiska ytor för avfallshantering behövs både för att undvika olägenhet för människors hälsa och miljö samt för att skapa en trygghet och vilja att nyttja insamlingsystemen.

Inkluderande och hållbar samhällsutveckling

- Alla invånare ska ha god tillgång till både offentlig och kommersiell service inom rimligt avstånd.
- Kommunen ska verka för blandade kommun- och stadsdelar med bostäder, arbetsplatser och service i samma område.
- Civilsamhällets behov av lokaler ska beaktas i ett tidigt skede i samhällsplaneringen.
- Samhällsplaneringen ska bidra till en mer jämlik hälsa med bra hälsofrämjande miljöer i alla kommun- och stadsdelar, så att individers självklara och enkla val blir de mest hälsosamma. Barn som lever i hushåll med låg ekonomisk standard ska särskilt beaktas.
- Samhällsplaneringen ska säkerställa att det finns god tillgång på grönska i bostadsområden och i centrala delar för att bidra till att mildra effekten av exempelvis värmeböljor och skyfall.
- Kommunen ska kontinuerligt arbeta med att undanröja hinder i stadsmiljön med särskilt fokus på personer med funktionsnedsättningar och äldre.
- När kommunen planerar tätorter och landsbygd ska olika erfarenheter, kultur och behov synliggöras, beaktas och belysas. Konsekvenser av planerade åtgärder ska analyseras för att synliggöra olika medborgares villkor utifrån ålder, bakgrund, religion, funktionsnedsättning, kön, könsöverskridande identitet och sexuell läggning.

LOKALT ANPASSADE DELMÅL

11.3 Verka för en inkluderande och hållbar urbanisering och stadsutveckling samt förbättra kapaciteten för deltagandebaserad, integrerad och hållbar planering och förvaltning av bostadsområden.

11.4 Skydda världens kultur- och naturarv. Stärka insatserna för att skydda och trygga världens kultur- och naturarv.

11.5 Väsentligt minska antalet dödsfall och antalet människor som drabbas av katastrofer.

11.6 Minska städernas negativa miljöpåverkan per person, bland annat genom att ägna särskild uppmärksamhet åt luftkvalitet samt hantering av kommunalt och annat avfall.

- Kommunen ska ha mötesplatser som är tillgängliga, välkomnande, gratis och trygga.
- Kommunens mötesplatser ska vara utformade så att olika grupper av människor och människor från olika kommun- och stadsdelar kan mötas.
- Kommunen ska ha utvecklade metoder för dialog och samråd med invånare för delaktighet, inflytande och ökad transparens för de grupper som vanligtvis inte deltar i stadsutvecklingsfrågor. Barn och ungas rätt till delaktighet och inflytande ska särskilt beaktas.
- Kommunen ska upplevas som attraktiv, trygg och säker.
- Kommunen ska verka för att medborgare ska ha kunskap kring hur de ska agera vid en kris. Kommunens krisinformation ska vara anpassad och tillgänglig för både vuxna och barn, och det ska säkerställas att alla medborgare nås av all krisinformation.
- Det ska finnas tillgängliga utrymningsvägar i kommunens verksamheter.

Parker, natur- och vattenområden

- Medborgare ska ha god tillgång till varierade park- och naturområden av god kvalitet inom 300 meters gångavstånd från bostaden. Grönytorna ska vara rika på upplevelser, stimulera till kreativ lek, vara trygga och tillgängliga och platser dit alla människor kan och vill ta sig.
- Kommunen ska öka antalet aktivitetsytor på allmänna platser. Underrepresenterade gruppers önskemål och behov ska särskilt beaktas vid utformning. Vid nyetablering ska hänsyn till geografisk spridning och typ av aktivitetsyta tas.
- Vid utformande av parker och andra offentliga platser bör universell utformning tillämpas där dialog med medborgare är en del i utformningen.
- Minst 15 % av den totala markytan i större nybyggnadsområden ska vara natur, parker och torg med gröna ytor.
- Komplettera befintliga parker, natur- och vattenområden, skolgårdar, gator och torg med mer mångfunktionella ytor, med fler ekosystemtjänster och högre biologisk mångfald.
- I stadsplaneringen ska hänsyn tas till kända habitatnätverk* och när så är möjligt stärka befintliga habitatnätverk genom ny grönska eller andra åtgärder.
- Parker, skolgårdar och naturområden ska kompletteras och vidareutvecklas till en sammanhängande grön/blå infrastruktur inom centrala tätorten. Landskapets karaktärsdrag och stadens kulturvärden tas tillvara.

LOKALT ANPASSADE DELMÅL

11.7 Tillhandahålla universell tillgång till säkra, trygga, inkluderande och tillgängliga offentliga platser, friluftsbesöksområden och grönområden för alla kvinnor och män, i synnerhet för hbtq-personer, barn, äldre och personer med funktionsnedsättning.

11.A Främja positiva ekonomiska, sociala och miljömässiga kopplingar mellan stadsområden, stadsnära områden och landsbygdsområden genom att stärka den nationella och regionala utvecklingsplaneringen.

Klimat och energi (mål 7 & 13)

Säkerställa tillgång till ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig, hållbar och modern energi för alla.

Vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.

Den av människan orsakade klimatförändringen har föranlett att planetens medeltemperatur stigit med över en grad Celsius sedan 1900-talet. Utvecklingen går åt fel håll och de globala utsläppen av växthusgaser ökar. Nuvarande klimatmål som världens länder antagit pekar mot en 2,7 grader varmare planet¹³. Ambitionerna är därmed för låga för en hållbar utveckling.

En varmare planet innebär kraftigare och fler oförutsägbara väderfenomen som skyfall, värmeböljor, skogsbränder och orkaner. Detta utgör en betydande risk för hela samhället och kostnaderna till följd av den globala uppvärmningen bedöms öka kraftigt och snabbt enligt FN:s klimatpanel Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)¹⁴. Klimatanpassning har aldrig varit viktigare och mer brådskande.

För att minska effekten av klimatförändringen har världens länder enats, genom Parisavtalet, att hålla planeten långt under två graders uppvärmning, med ambitionen att begränsa uppvärmningen till 1,5 grader. För att klara 1,5 grader måste utsläppen minska med 55 procent till år 2030 och helt upphört år 2050¹⁵. Helt avgörande för att klara denna globala utmaning är att i snabb takt fasa ut dagens fossila energisystem till ett system baserat på förnybara energikällor.

Nationella utmaningar:

- Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp* står för en majoritet av landets klimatpåverkan och är svåra att följa upp. Det handlar om utsläpp som uppstår både inom och utanför Sveriges gränser som en följd av de varor och tjänster som konsumeras. Att reducera dessa utsläpp kräver ett förändrat konsumtionsbeteende hos var och en. År 2019 var Sveriges konsumtionsbaserade utsläpp 93 miljoner ton koldioxidekvivalenter* (CO₂-ekv.). Detta kan jämföras med de territoriella utsläppen* som samma år var 51 miljoner ton CO₂-ekv.¹⁶

---

¹³ United Nations Environment Programme, 2021. Emissions Gap Report 2021: The Heat Is On – A World of Climate Promises Not Yet Delivered. Nairobi.

¹⁴ IPCC, 2021: Summary for Policymakers. In: Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, A. Pirani, S. L. Connors, C. Péan, S. Berger, N. Caud, Y. Chen, L. Goldfarb, M. I. Gomis, M. Huang, K. Leitzell, E. Lonnoy, J.B.R. Matthews, T. K. Maycock, T. Waterfield, O. Yelekçi, R. Yu and B. Zhou (eds.)]. Cambridge University Press. In Press.

¹⁵ Se fotnot 7.

¹⁶ Naturvårdsverket, 2022. Tillgänglig:

<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatomstallningen/sveriges-klimatarbete/tre-satt-att-berakna-klimatpaverkande-utslapp/> [hämtad 2022-03-03]

- Transport- och industrisektorn står tillsammans för cirka 70 procent av Sveriges territoriella utsläpp¹⁷. Att ställa om dessa sektorer till fossiloberoende är en stor utmaning som bland annat kräver en ökad mängd förnybar energi.
- En ökad efterfrågan på skogens resurser för en grön omställning innebär målkonflikter och utmaningar. Förutom att skog och mark årligen binder cirka 40 miljoner ton CO₂-ekv. i Sverige, är bevarande av dessa helt nödvändig för den biologiska mångfalden.
- Inom klimatanpassning finns utpekade utmaningar kring vattensäkerhet, livsmedelsproduktion, fysisk säkerhet samt markanvändning¹⁸.

---

¹⁷ SMHI, 2022. Tillgänglig: <https://nationellaemissionsdatabasen.smhi.se/> [hämtad 2022-03-03]

¹⁸ Nationella expertrådet för klimatanpassning, 2022: *Först rapporten*.

Prioriterade hållbarhetsmål för Jönköpings kommun:

Koldioxidbudget

Den kvarstående mängd koldioxid människan har kvar att släppa ut i atmosfären för att sannolikt inte överstiga en given temperaturökning kallas för koldioxidbudget. Den globala koldioxidbudgeten går att bryta ner till lokala budgetar för svenska kommuner. Gemensamt för samtliga kommuner är att koldioxidbudgeten, för att sannolikt klara Parisavtalets 1,5 gradersmål, tar slut inom bara några år med nuvarande utsläppstakt. Sveriges nationella koldioxidbudget tar slut omkring 2026 med dagens utveckling¹⁹. De nationella klimatmålen fokuserar på en given reduktion vid ett givet årtal, istället för en årlig reduktion som tar hänsyn till en koldioxidbudget. Den årliga reduktionstakten är, enligt IPCC, helt avgörande för att begränsa den globala uppvärmningen. All koldioxid som släpps ut i atmosfären stannar kvar under en väldigt lång tid och bidrar därmed till den pågående globala uppvärmningen.

Klimatstrategi

Jönköpings kommun har som stor arbetsgivare och aktör i länet ett ansvar att visa vägen och vara en tydlig förebild i klimatomställningen. Kommunen ska inte bara reducera utsläppen av växthusgaser från den egna organisationen utan även bidra till klimatomställningen för hela länet. År 2045 ska koldioxidutsläppen från kommunkoncernen vara negativa genom att mer koldioxid binds in och lagras än vad som släpps ut. Det kan ske i biologiska system som skog och mark samt tekniska lösningar som koldioxidinlagring. Genom att sprida kunskap och inspirera företag och kommuninvånarna att göra vad de kan för klimatet blir effekten större. Dialog och samarbete med aktörer utanför organisationen skapar goda förutsättningar för tvärsektoriella lösningar för ett fossilfritt samhälle. Utmaningen att bekämpa klimatförändringen är och kommer alltid att vara ett lagarbete.

Jönköpings kommun orsakar både direkta och indirekta utsläpp av växthusgaser genom den verksamhet kommunen bedriver för att upprätthålla en god samhällsfunktion. Direkta utsläpp sker till exempel genom transporter. Indirekta utsläpp sker vid inköp av tjänster eller importerade varor som tillverkats i andra länder och orsakat utsläpp där. Den el och värme kommunen använder innebär indirekta utsläpp för kommunen, men direkta utsläpp hos energibolagen som producerar elen och värmen. Utsläpp som sker inom det geografiska området, Jönköpings län, härstammar från många olika utsläppskällor inom andra sektorer än bara de kommunala. Redovisning av dessa utsläpp sker från nationell data och reduktionen av dessa utsläpp följer därför Sveriges nationella klimatmål.

¹⁹ Klimatsekretariatet, 2021. Tillgänglig: <https://www.sverigesnatur.org/aktuellt/sveriges-koldioxidbudget-racker-fem-ar-hur-ser-det-ut-i-din-kommun/> [Hämtad 2022-03-11].

LOKALT ANPASSADE DELMÅL

7.2 Väsentligen öka andelen förnybar energi

7.3 Fördubbla förbättringstakten vad gäller energieffektivitet.

13.1 Stärk motståndskraften mot och anpassningsförmågan till klimatrelaterade katastrofer

13.2 Integrera åtgärder mot klimatförändringar i politik, strategier och planering

13.3 Förbättra utbildningen, medvetenheten och den mänskliga och institutionella kapaciteten vad gäller begränsning av klimatförändringarna, klimatanpassning, begränsning av klimatförändringarnas konsekvenser samt tidig varning.

Redovisningen av kommunkoncernens utsläpp av växthusgaser ska ske på ett transparent och standardiserat sätt för att underlätta klimatarbetet. Därför sker redovisningen enligt den internationella standarden för klimatredovisning, Greenhouse Gas protocol* (GHG protocol). Enligt GHG protocol kategoriseras utsläppen in i tre så kallade "scope*" (scope 1,2 och 3) som omfattar både direkta och indirekta utsläpp.

Utsläppen av växthusgaser i kommunkoncernen ska minska i linje med Parisavtalets 1,5 gradersmål. Reduktionstakten för kommunkoncernens utsläpp måste öka för att hålla nere utsläppen så mycket som möjligt till 2030 då en halvering av utsläppen ska ha skett, jämfört med 2020. Utan ett mål som styr reduktionstakten riskerar utsläppen att öka eller vara oförändrade en längre tid för att sedan halveras när mållåret närmar sig. Fördelningen av utsläpp från de kommunala bolagen som ingår i den årliga klimatredovisningen ska primärt återspegla det ägarförhållande som Rådhus AB har inom respektive bolag, om inget annat avtalas.

För att uppnå Parisavtalet och bidra till att nå Agenda 2030:

- Samtliga utsläpp av växthusgaser (scope 1,2 och 3) inom kommunkoncernen ska halveras till år 2030 jämfört med 2020 års utsläppsnivå.
- Den årliga reduktionstakten för kommunkoncernen ska vara 10 procent jämfört med föregående år.
- Kommunkoncernen ska senast år 2030 vara fossilbränslefri avseende el, egna och upphandlade transporter, samt uppvärmning (exkl. fossil del i avfall som eldas på Torsvik).

Geografiska mål Jönköpings kommun:

- Utsläppen av växthusgaser i kommunen som geografiskt område ska halveras till år 2030 (basår 2005).

Klimatanpassning

Om utsläppen skulle upphöra helt imorgon så förändras klimatet redan nu och kommer fortsätta göra så på grund av de historiska utsläpp människan orsakat. Effekterna i Jönköpings län förväntas bli ett varmare, torrare och blötare klimat som följs av negativa konsekvenser för människa och natur. Jönköpings kommun är en av tio utpekade kommuner som riskerar stora konsekvenser avseende ras, skred och erosion. Att jobba med klimatanpassning av samhället innebär att stärka motståndskraften och minska de negativa konsekvenser en varmare planet för med sig.

För att bidra till att nå Agenda 2030:

- Kommunen ska prioritera platser där åtgärd krävs för att minimera risken för skador på infrastruktur och bebyggelse utifrån Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps framtagna kartläggningar.
- Naturbaserade lösningar ska nyttjas vid samhällsplanering för att ta hand om stora vattenmassor.
- Värmeöar i stadsbebyggelsen ska minska genom att öka andelen gröna ytor.

Energi

Jönköpings kommuns energiplan bygger på hållbarhetsprogrammet för Agenda 2030 samt Jönköping Energis utveckling av kommunens energisystem.

Lokal, effektiv och förnybar energiproduktion

Det är angeläget att skapa en lokal förnybar energiproduktion i regionen och kommunen. Utbyggnad av fjärrkyla- och fjärrvärmenätet behöver fortsätta i både nya och befintliga områden. Lokalt tillvaratagande av solenergi (både solex och solvärme) har en stor utvecklingspotential där utbyggnad av solvärme i första hand bör ske i områden utan tillgång till fjärrvärme. Även lokal vindkraft har en utvecklingspotential. Befintlig lokal vattenkraft ska användas så effektivt som möjligt med god miljöhänsyn. Lokal vätgasproduktion behöver utvecklas med syfte att ur ett systemperspektiv kunna lagra förnybar el i samband med perioder av överskott samt att tillhandahålla bränsle för framtida bränslecellsfordon. För att elen ska räcka till i framtiden är det särskilt viktigt att el används på ett så effektivt och smart sätt som möjligt och undviks för uppvärmning där det är möjligt.

Robusta och smarta energinät

Energinäten ska successivt utvecklas för god försörjningstrygghet, ökad lokal förnybar elproduktion, återvinning av energi som annars går till spillo, förbättrad energieffektivitet ur ett systemperspektiv samt effektreduktion vid effekttoppar.

Effektivisering

För att nå uppsatta miljö- och klimatmål är en effektivare energianvändning en förutsättning. Minskat energibehov leder bland annat till lägre utsläpp av växthusgaser. Det finns flera sätt att jobba med energieffektivisering. Dels genom beteendeförändringar, inköp av energisnåla produkter och dels genom tekniska lösningar som isolering av byggnader.

Vid energieffektivisering är det viktigt att ta hänsyn till energikällans primärenergi (t.ex. råolja, kol, sol, vind, vattenkraft). Begreppet primärenergifaktor visar den totala energianvändningen, sett ur ett livscykelperspektiv, för att omvandla primärenergi till energi som vi människor kan använda (el och värme). Ju högre primärenergifaktor desto mindre energieffektiv är energikällan. Energi från fossila bränslen är exempel på energikällor med hög primärenergifaktor²⁰. Att minska kommunens beroende av fossila bränslen har därför hög prioritering vid energieffektivisering.

För att bidra till att nå Agenda 2030:

- Kommunkoncernen ska vidta energieffektiviseringsåtgärder så att energianvändningen per kvadratmeter i egenägda fastigheter minskar med minst 20 procent från 2020 till 2030.
- Utbyggnaden av förnybara energikällor ska öka inom kommunkoncernen.
- All el som köps in av kommunkoncernen ska komma från förnybara källor.

---

²⁰ Miljöfaktaboken, 2011. *Uppskattade emissionsfaktorer för bränslen, el, värme och transporter*. Figur S1.

Nyttjande av naturresurser (mål 6, 14 & 15)

Säkerställa tillgången till och en hållbar förvaltning av vatten och sanitet för alla. Bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt för en hållbar utveckling. Skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart brukade skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstörelsen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.

Fungerande ekosystem är basen för allt mänskligt liv. Genom de ekosystemtjänster naturen ger (som ren luft, rent vatten, mat att äta, råvaror med mera) fungerar samhället. Tyvärr har människan överutnyttjat naturens resurser. Ska det finnas en beboelig planet även i framtiden behövs en snabb omställning till ett hållbart nyttjande av naturens resurser. Det handlar om att ta vara på naturen och stärka ekosystemen för att hållbart kunna nyttja ekosystemtjänsterna, men också att återskapa ekosystem som kan stå emot naturkatastrofer och mildra effekterna av klimatförändringen. EU:s strategi för biologisk mångfald²¹, anger att 30 procent av naturen behöver skyddas för att den biologiska mångfalden ska börja återhämta sig.

Genom att behandla naturresurser på ett omsorgsfullt och klokt sätt och öka användandet av närproducerade produkter, tryggas framtiden och det ekologiska fotavtrycket* (som är den mängd naturresurser en viss livsstil kräver i form av markyta, mäts i globala hektar*) kan hållas inom de planetära gränserna. Jönköpings kommun ekologiska fotavtryck behöver minska från dagens 6.3 globala hektar per person till målvärdet på 1,7.

Nationella utmaningar:

- Förlust av biologisk mångfald är en av de globalt största utmaningarna. Även om det i Sverige fortfarande finns förhållandevis gott om natur, nås varken de nationella miljömålen, de mål som finns satta inom EU när det gäller naturskydd eller FN:s konvention för biologisk mångfald.
- Tillgång på rent vatten är en av de viktigaste grundförutsättningarna. Idag når bara runt en fjärdedel av Jönköpings läns vatten upp till nivån ”god ekologisk status”.
- De stora världshaven skapar förutsättningar för att göra planeten möjlig att bo på. Överfiske, försurning och föroreningar som skapas genom människans konsumtion påverkar haven negativt. Östersjön är ett av världens mest nedsmutsade inlandhav. Om utvecklingen fortsätter i samma negativa takt, kommer haven till 2050 att bestå av mer plast än fisk²².

---

²¹ Europeiska unionens råd, 2021. Tillgänglig: <https://www.consilium.europa.eu/sv/policies/biodiversity/> [hämtad 2022-03-18].

²² FN:s utvecklingsprogram (UNDP), 2021. Tillgänglig: <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-14-hav-och-marina-resurser/> [hämtad 2022-03-18].

Prioriterade hållbarhetsmål för Jönköpings kommun:

Värdesättande av naturens resurser

För alla som bor och verkar i Jönköpings kommun, handlar temaområde Nyttjande av naturresurser om att tydligt värdesätta naturens resurser som en stabil och lönsam grund för att effektivt bygga ett långsiktigt hållbart samhälle. Konflikter förekommer mellan att bevara och stärka den biologiska mångfalden och att nyttja naturresurserna för överlevnad, ekonomisk vinning eller välbefinnande. Vikten av att hitta långsiktigt hållbara lösningar är stor. En hög biologisk mångfald ger tåliga och motståndskraftiga ekosystem, som i sin tur levererar ekosystemtjänster till samhället. Genom att använda naturbaserade lösningar i samhällsplaneringen, till exempel vid dagvattenhantering eller temperaturregulering, får en och samma markyta flera funktioner. På så vis skapas mervärden för både samhällsplanering, klimatanpassning, biologisk mångfald, folkhälsa och rekreation.

För att bidra till att nå Agenda 2030:

- Användningen av energi, mark, vatten och andra naturresurser ska ske på ett effektivt, resursbesparande och miljöanpassat sätt.
- Förvaltning av tätortsnära natur ska ske genom att värna kommunens ansvarsarter* och hotade arter genom ett nyskapande av deras behov av naturmiljöer vid varje större åtgärd på natur- och parkmark.

Rent vatten

Att varje dag kunna dricka rent vatten direkt ur kranen är något de flesta i Sverige tar för givet. Vättern är en av Sveriges största dricksvattentäkter och idag den renaste. För att fortsatt ha rent vatten i kranen oavsett varifrån i kommunen vattnet kommer, behöver vattnet som resurs tydligare värdesättas och arbetet med vattenanvändningen effektiviseras. I kommunen är det dessvärre långt kvar innan sjöar och vattendrag når en god ekologisk och kemisk status och arbetet med att restaurera och återställa vattenekosystemen behöver intensifieras ytterligare.

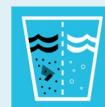
För att bidra till att nå Agenda 2030:

- Behöver vattenkvaliteten och den fysiska miljön i sjöar och vattendrag förbättras. Det innebär att 85 procent²³ av vattnen i kommunen som omfattas av vattenförvaltningens statusklassning (så kallade ytvattenförekomster*) ska uppnå miljökvalitetsnormerna god status både när det gäller ekologiska och kemiska värden. Vattenanvändningen ska

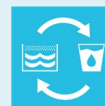
LOKALT ANPASSADE DELMÅL

6.1 Uppnå allmän och rättvis tillgång till säkert och ekonomiskt överkomligt dricksvatten för alla.

6.3 Förbättra vattenkvaliteten genom att minska föroreningar, stoppa dumpning och minimera utsläpp av farliga kemikalier och material.

6.4 Väsentligt effektivisera vattenanvändningen inom alla sektorer samt säkerställa hållbara uttag och en hållbar försörjning med sötvatten

6.6 Skydda och återställa de vattenrelaterade ekosystemen

14.4. Främja hållbart fiske

²³ Kraftigt modifierade vatten (KMV) ska inte räknas in vid uppföljning av målpfyllelsen.

effektiviseras och vattenförsörjningen ska vara klimatanpassad, säker och trygg.

- Grundvattenförekomster, både befintliga och de som är utpekade som intressanta för framtiden, ska uppnå en god kemisk och kvalitativ status. Det innebär att vattnet ska ha god kvalitet och vattenmängden ska vara stabil.
- Kommunen ska arbeta för att minska utsläpp av kemikalier (bland annat mikroplaster, svårbrytbara kemiska föreningar och läkemedelsrester) för att värna vattnet.
- Förorenade områden är åtgärdade i sådan omfattning att det inte utgör något hot mot människors hälsa eller miljö. De mest förorenade områdena utifrån utförd GIS-analys²⁴ ska undersökas.

Bevara och utveckla resilienta ekosystem*

I Jönköpings kommun finns en stor variationsrikedom av ekosystem med hög biologisk mångfald, särskilt längs Vätterns branter och längs större vattendrag. Över tid har naturen i kommunen blivit allt mer fragmenterad*, det vill säga uppdelad och avgränsad av vägar och tätorter. Det gör att naturen samtidigt blir allt mindre artrik. För att kunna rädda, bevara och utveckla den biologiska mångfalden på sikt, behöver arealen områden som avsätts för naturskydd öka (för att nå nationella, europeiska och globala mål) och förvaltningen av natur- och parkmark ha en tydlig naturhänsyn. Den gröna infrastrukturen som sammanlänkar landsbygdens natur med stadens grönområden utgör grundförutsättningen för att både vanliga och hotade arter ska kunna leva och röra sig fritt i landskapet. För att stärka den gröna infrastrukturen behöver insatser göras på landsbygden såväl som att göra tätortsmiljöerna grönare. I de fall naturvärden påverkas negativt i detaljplane- eller exploateringsprocessen, ska i första hand en ny exploatering undvikas, därefter ska skyddsåtgärder vidtas och områden återställas och i sista hand ska de förlorade naturvärdena kompenseras.

För att bidra till att nå Agenda 2030:

- Behöver naturen i Jönköpings kommun bevaras och utvecklas. Det innebär att inga av de områden i kommunens naturvårdsprogram som är mest värdefulla (klass 1 eller 2) eller värdefulla miljöer för rödlistade arter, ska exploateras.
- Rutiner för att arbeta med ekosystemtjänstanalys, kompensation av ekosystemtjänster och gröna stråk i detaljplanearbetet ska finnas och följas.

LOKALT ANPASSADE DELMÅL

15.1 Bevara, återställa och hållbart använda ekosystem på land och i sötvatten och deras ekosystemtjänster, särskilt skogar, våtmarker

15.2 Främja genomförandet av hållbart brukande av alla typer av skogar, stoppa avskogningen, återställa utarmade skogar

15.3 Bekämpa monotona naturområden, återställa förstörd mark och jord.

15.8 Avsevärt minska påverkan från invasiva främmande arter på land- och vattenkosystem samt kontrollera eller utrota prioriterade arter.

²⁴ Analysen baseras bland annat på de mest förorenade områdena och närhet till grund-, yt- och dricksvattentäkter, som utgör en prioriteringsgrund för undersökning av förorenade områden i kommunen.

- Skyddet av värdefull natur behöver stärkas för att långsiktigt säkra naturvärdena. Minst nio naturreservat, biotopskydd eller naturvårdsavtal ska inrättas, varav fem i sjöar eller vattendrag.
- Kommunens värdefulla våtmarker (de som når upp till klassen mycket höga naturvärden eller klassen höga naturvärden i den nationella våtmarksinventeringen) ska vara restaurerade, både avseende vattenförhållanden och biologisk mångfald.
- Alla kommunägda skogar och annan kommunägd naturmark ska fortsatt skötas med naturvårdsinriktad skötsel.
- Bäckar och övriga vatten med höga naturvärden ska restaureras i tillräcklig omfattning för att långsiktigt bevara och utveckla de biologiska värdena.
- Vägpassager över vattendrag i det kommunala vägnätet ska inte vara ett vandringshinder för vattenlevande arter eller försvåra en säker passage för utter.
- Utgångspunkten är att exploatering av brukningsvärd jordbruksmark inte får ske för att klara framtida livsmedelsförsörjning²⁵.

Hantera invasiva arter

Invasiva arter är ett stort hot mot den biologiska mångfalden och i Jönköpings kommun är det tyvärr inget undantag. Både kommun och privatpersoner har ansvar för att bekämpa dem.

För att bidra till att nå Agenda 2030:

- Hanterings- eller åtgärdsplan för samtliga i kommunen förekommande invasiva arter finns och ett aktivt åtgärdsarbete ska bedrivas på kommunägd mark.
- Kommunen ska arbeta med att informera privata fastighetsägare och privatpersoner om invasiva arter. Entreprenörer ska informeras så att invasiva arter inte sprids vidare.

LOKALT ANPASSADE DELMÅL

15.9 Integrera ekosystemen och den biologiska mångfaldens värden i nationella och lokala planering- och utvecklingsprocesser.

15.A Mobilisera och väsentligt öka de finansiella resurserna från alla källor för att bevara och hållbart nyttja den biologiska mångfalden och ekosystemen.

²⁵ Kommunfullmäktige 2020, Program avseende Jordbruksmarkens värde i samhällsplaneringen. Viss jordbruksmark i form av mindre områden som ligger insprängda i tätortsstrukturen eller på annat sätt inte fungerar i en brukningsenhet ska kunna exploateras. Detta gäller även betesmarker av låg kvalitet som ligger isolerade i utkanten av brukningsenheten.

Hållbar konsumtion och produktion (mål 9 & 12)

Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster.

Bygga motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering samt främja innovation.

Många människor i Sverige konsumerar varor och tjänster på ett sätt som går långt över vad planetens naturresurser klarar av. De klimatgasutsläpp som beror på konsumtionen är höga och kommer till stor del från import. Konsumtionen bidrar också till en ohållbar vattenförbrukning i andra länder. För att nå en hållbar utveckling för nuvarande och kommande generationer, måste det ekologiska fotavtrycket minskas genom att ändra konsumtionsvanor och nyttjande av resurser. Det ställer också högre krav på innovativt tänk redan i produktionsledet på varor som går att återanvända, återvinna och är tillverkade på ett hållbart sätt.

Det är nödvändigt att gå ifrån linjära flöden till en cirkulär ekonomi. Att i högre utsträckning laga och reparera saker, skapar en efterfrågan på nya tjänster. Det som redan är producerat kan då användas av flera personer och/eller under en längre tid, vilket medför ett effektivare utnyttjande av naturresurser och färre nyinköp. Genom att till exempel öka produktionen av hållbara produkter i närområdet, skapas fler arbetstillfällen lokalt vilket leder till färre transporter.

Mål 12 identifieras av OECD (Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling) som det globala målet som Sverige har störst utmaning att nå. En samhällsnyttig, cirkulär och biobaserad ekonomi är ett av regeringens fokusområden i den nationella handlingsplanen för Agenda 2030. Den konkretiseras ytterligare i regeringens handlingsplan "Cirkulär ekonomi – handlingsplan för omställning av Sverige".

Nationella utmaningar:

- Omställning behöver ske från en linjär och fossilbaserad ekonomi till en cirkulär och biobaserad ekonomi, där resurser på så sätt används mer effektivt, på rätt plats och utan att avfall uppstår.
- Resurseffektiv industri och fossilfri transportinfrastruktur.
- Många produkter och material innehåller fortfarande farliga ämnen. Även om de ofta är i låga koncentrationer visar forskning på ett allt starkare samband mellan folksjukdomar och påverkan från farliga ämnen som vi utsätts för i låga doser under lång tid. Stora samhällskostnader för sjukdomar och miljökostnader kan därför undvikas om vi lyckas fasa ut användningen av produkter och material med farliga ämnen så mycket som möjligt. Utfasningen av farliga ämnen är även en av förutsättningarna för en cirkulär ekonomi.

Prioriterade hållbarhetsmål för Jönköpings kommun:

Upphandling

Varje år upphandlas stora mängder varor och tjänster i kommunens regi. Genom att ställa tuffa krav på långsiktig hållbarhet med hänsyn till material, livslängd, klimatpåverkan och livscykelkostnader i varje upphandling där det är relevant, skapas goda förutsättningar och underlättar för medarbetarna att i nästa led göra rätt val. För att värna om global rättvisa och mänskliga rättigheter ställs krav på leverantörsledet gällande anständiga arbetsvillkor och på så vis stärks även den sociala hållbarheten.

För att bidra till att nå Agenda 2030:

- I upphandlingar, där det är relevant, ska det fokuseras på att (enligt modellen "Mål och strategier för cirkulär upphandling²⁶");
  - o Begränsa den totala materialåtgången
  - o Minska mängden nya råvaror
  - o Förlänga livslängden
  - o Maximera möjligheterna för återanvändning av produkt/komponent
  - o Maximera möjligheterna för återanvändning och återvinning av material

Inköp

Jönköpings kommun ska agera och skapa förutsättningar för hållbara varor, både inom kommunkoncernen och för medborgarna. Inom kommunkoncernen behöver det arbetas med tydligare inköpsstyrning och ett samlat hållbarhetsperspektiv. Kommunen nyttjar det som redan finns genom återbruk, delning och reparationer i första hand. I de fall nyinköp är nödvändigt ställs krav på hållbarhet i upphandlingar och därmed påverkar kommunen marknaden mot en mer hållbar produktion och konsumtion.

För att bidra till att nå Agenda 2030:

- Följande prioriteringsordning ska användas vid behov av produkter eller tjänster:
  1. Reflektion kring behov – behövs verkligen en ny produkt eller tjänst?
  2. Undersök möjlighet att dela eller låna.
  3. Köpa eller hyra återbrukat/tjänster.
  4. Köpa eller hyra produkter eller tjänster av återvunnet eller biobaserat material.

Om ovanstående punkter är noggrant utredda och det trots detta saknas förutsättningar för alternativen ovan, kan andra lösningar övervägas.

LOKALT ANPASSADE DELMÅL

9.1 Bygga ut tillförlitlig hållbar och motståndskraftig infrastruktur av hög kvalitet, inklusive regional och gränsöverskridande infrastruktur, för att stödja ekonomisk utveckling och människors välbefinnande, med fokus på ekonomiskt överkomlig och rättvis tillgång för alla.

9.4 Rusta upp infrastrukturen och anpassa industrin för att göra dem hållbara, med effektivare resursanvändning och fler rena och miljövänliga tekniker och industriprocesser.

12.2 Hållbar förvaltning och ett effektivt nyttjande av naturresurser

12.4 Uppnå en miljövänlig hantering av kemikalier och alla typer av avfall under hela deras livscykel samt avsevärt minska utsläppen av dem i luft, vatten och mark i syfte att minimera deras negativa konsekvenser för människors hälsa och miljön.

²⁶ Upphandlingsmyndigheten, Upphandling för att främja cirkulär ekonomi.

Delningsekonomi

Delningsekonomi innebär att hyra, dela eller låna saker istället för att själv äga dem. Återbrukat som norm och delningsekonomi som verktyg, ger ett hushållande av jordens resurser och möjliggör ekonomiska besparingar då verksamheterna inte nödvändigtvis behöver köpa nytt.

För att bidra till att nå Agenda 2030:

- Ett ökat internt delade av resurser, med en fungerande organisation för lager, logistik och beställning av återbrukade produkter.
- Verka för fler cirkulära initiativ inom kommunen mot invånarna.
- Kommunen ska arbeta för att öka medvetenheten hos invånarna om en hållbar livsstil.

Livsmedel

Jönköpings kommun är en stor aktör gällande inköp av livsmedel. Kommunen ansvarar för skolmaten till barn och ungdomar, samt måltider för personer på kommunens äldreboenden, funktionshinderomsorgens måltider samt driver ett antal caféer. Kommunen har därför en stor möjlighet att påverka livsmedelskonsumtionen i kommunen. Utgångspunkten vid planering av menyn är en näringsriktig måltid. Därefter anpassas råvaror med hänsyn till säsong, ekologiskt, närproducerat, klimatbelastning och matsvinn.

För att bidra till att nå Agenda 2030:

- Minst 70 procent²⁷ av maten som köps in till kommunens verksamheter ska ha råvaruland Sverige.
- Minst 80 procent²⁸ av maten som köps in till kommunens verksamheter ska vara tillverkad i Sverige.
- Sträva efter att 60 procent²⁹ av livsmedlen som serveras i kommunal verksamhet ska vara ekologiska.
- Klimatpåverkan från livsmedel som används i kommunal verksamhet ska minska. Målet är att klimatbelastningen ska vara max 1,25 kg³⁰ CO₂-ekv. per kg inköpt livsmedel, eller ett genomsnitt per portion på 0,5 kg³¹ CO₂-ekv. (för lunch och middag). För att värna den biologiska mångfalden på våra artrika naturbetesmarker samt vårt öppna kulturlandskap undantas kött och

LOKALT ANPASSADE DELMÅL

12.5 Väsentligt minska mängden avfall genom åtgärder för att förebygga, minska, återanvända och återvinna avfall.

12.6 Uppmuntra företag, att införa hållbara metoder och att integrera hållbarhetsinformation i sin rapporteringscykel.

12.7 Främja hållbara offentliga upphandlingsmetoder, halvera matsvinnet per person i butik- och konsumentledet, och minska matsvinnet längs hela livsmedelskedjan, även förlusterna efter skörd.

12.8 Säkerställa att människor överallt har den information och medvetenhet som behövs för en hållbar utveckling och livsstilar i harmoni med naturen.

²⁷ Bioekonomi och hälsa, hållbar konsumtion och produktion. RISE Rapport 2020:55. 2021 var värdet totalt 85 procent för animalier.

²⁸ Bioekonomi och hälsa, hållbar konsumtion och produktion. RISE Rapport 2020:55. 2021 var värdet 67 procent.

²⁹ Regional livsmedelsstrategi för Jönköpings län 2030, Länsstyrelsen i Jönköping meddelande 2019:17. 2020 var värdet 27 procent.

³⁰ Bioekonomi och hälsa, hållbar konsumtion och produktion. RISE Rapport 2020:55. 2021 var värdet 1,9 kg CO₂-ekv/kg livsmedel.

³¹ Bioekonomi och hälsa, hållbar konsumtion och produktion. RISE Rapport 2020:55.

mjök, som producerats på ett sätt som håller naturbeten i Sverige brukade, i beräkningen av utsläpp.

- Matsvinnet i kommunen ska minska. Det gäller både kökssvinn, serveringssvinn och tallrikssvinn. Målvärdet är att det sammanlagda svinnet per serverad portion ska uppgå till max 25 gram³².
- Lokala initiativ till livsmedelsförsörjning utanför traditionell jordbruksmark ska uppmuntras och främjas. Det kan till exempel vara kolonilotter, odlingslådor, hydroponik (odla med vatten istället för jord) eller akvaponik (ett hållbart matproduktionssystem som kombinerar t.ex. fiskodling och växtodling)

Kemikaliehantering och farliga ämnen i produkter och material

Att hantera kemiska produkter och övriga kemiska riskkällor på rätt sätt är mycket viktigt av såväl arbetsmiljö-, miljö- som säkerhetsskäl. Lagstiftningen är omfattande och från flera olika myndigheter. Som en hjälp för att uppfylla de mest grundläggande och relevanta reglerna har kommunen en "Rutin för kemikaliehantering" som ska tillämpas av alla förvaltningar.

Farliga ämnen förekommer även i många andra produkter och material. Det är därför viktigt att om möjligt alltid välja de produkter som är upphandlade (som redan kravställt gällande farliga ämnen) och att ta hjälp av upphandlingsavdelningen vid övriga behov.

För att bidra till att nå Agenda 2030:

- Den sammanlagda exponeringen för kemiska ämnen via alla exponeringsvägar behöver vara så låg att den inte är skadlig för människor eller den biologiska mångfalden.
- Antalet produkter och material innehållande utfasningsämnen (enligt Kemikalieinspektionens kriterier) ska minska.
- Hantera kemiska produkter och övriga kemiska riskkällor i enlighet med "Rutin för kemikaliehantering". Det vill säga att inventera och riskbedöma sina riskkällor samt överväga substitution (alternativa produkter eller metoder) av de som innehåller utfasningsämnen.

Hållbar byggnation och fastighetsförvaltning

Bygg- och fastighetssektorn har en stor påverkan på miljö och klimat. Som en stor offentlig beställare och fastighetsägare har kommunen en viktig roll för ökad hållbarhet. Genom systematiskt förändringsarbete kan kommunen ställa om till mer hållbar byggnation i byggnadens olika skeden. Kommunens lokaler ska vara ändamålsenliga, samt eftersträva resurseffektivitet och minskade klimatutsläpp.

LOKALT ANPASSADE DELMÅL

12.B Utveckla och genomföra verktyg för att övervaka hur en hållbar utveckling påverkar en turism som skapar arbetstillfällen och främjar lokal kultur och lokala produkter.

12.C Rationalisera ineffektiva subventioner av fossila bränslen.

³² Värdet för Utbildningsförvaltningen är 2021 46 g.

För att bidra till att nå Agenda 2030:

- Förutsättningar för längre och smartare resursutnyttjande ska skapas genom att upprätta cirkulära processer, vid nybyggnation och underhåll.
- Kommunen ska i dialog med byggtreprenörer arbeta för hållbart byggande i samband med exploateringsavtal, både sett till materialval, energiförbrukning, produktion och ekosystemtjänster.
- Kommunala lokaler och anläggningar ska öka i nyttjandegrad och i högre utsträckning vara tillgängliga för användande.

Näringsliv

Jönköpings kommun ska stimulera till hållbara industrier och miljövänlig teknikutveckling både internt och externt. Genom nätverkande tar kommunen tillvara på framgångsfaktorer och sprider goda initiativ. Som Sveriges åttonde största arbetsmarknad har kommunen ett stort ansvar för att bli ett hållbart och klimatsmart föredöme. Kommunen välkomnar och uppmuntrar företag som har ett medvetet hållbarhetsarbete.

För att bidra till att nå Agenda 2030 behövs:

- Intern kompetens för att kunna stödja och inspirera företagen bibehållas och stärkas. Detta gäller, både miljömässigt, socialt och ekonomiskt för att bidra till sunda företag med långsiktighet och utvecklingsförmåga.
- Ska kommunen arbeta för en hållbar logistiksatsning/kombiterminal.

Avfallshantering

Resurser ska nyttjas i så hög utsträckning som möjligt för att förebygga och minimera avfall. Kommunens egna verksamheter samt kommuninvånarna ska sträva efter att minimera avfall och återanvända produkter. Om avfall slutligen uppstår behöver avfallshanteringen vara så effektiv och enkel som möjligt för såväl samhället som konsumenterna. Avfallens påverkan på och risker för hälsa och miljö ska minimeras. Jönköpings kommun och i synnerhet det kommunala bolaget June Avfall & Miljö har enligt miljöbalken ansvar för en stor del av avfallshanteringen.

För att bidra till att nå Agenda 2030 behöver:

- Kommunens samtliga verksamheter ska systematiskt arbeta för insatser som minimerar mängden avfall och ökar andelen återanvända produkter.
- Nedskräpningen ska minska med 5 procent årligen.
- 65 procent avfall från hushåll ska materialåtervinnas eller förberedas för återanvändning.
- Mat- och restavfallet ska vara max 130 kg per person och år³³
- Fler möjligheter för återbruk ska skapas, där även invånarna har möjlighet att lämna in och köpa begagnade produkter.

---

³³ Jämfört med 571 kg/invånare 2020 enligt Kolada

Inkluderande samhällen (mål 16 & 17)

Främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, tillhandahålla tillgång till rättvisa för alla samt bygga upp effektiva, och inkluderande institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer.

Stärka genomförandemedlen och stimulera det globala partnerskapet för hållbar utveckling.

Fredliga samhällen och frihet från våld kan bara nås i samhällen utan våld och hot om våld. Våld i alla dess former är ett av de största hoten mot utveckling, både på individuell nivå och på samhällsnivå. Avsaknad av våld är en förutsättning för att flickor och pojkar, kvinnor och män ska kunna fatta fria beslut för egen del och för samhällets utveckling och styrning.

Att minska och förebygga våld, särskilt mot kvinnor och flickor, är en utmaning. Det gäller att bryta en upprepad våldscykel: risken att ett barn som utsatts för våld själv brukar våld mot andra som vuxen, är överhängande. Våld innebär inte bara mänskligt lidande och en förlust av människoliv. Våld raserar också den mellanmänniska tillit och sociala sammanhållning som är grunden för samhällets miljömässiga, sociala och ekonomiska utveckling.

I genomförandet av Agenda 2030 behövs ett globalt engagemang och globalt partnerskap. Eftersom agendan har ett multiperspektiv kommer detta också att behövas i genomförandet. Regeringar, den privata sektorn, det samlade civilsamhället, FN-systemet och andra aktörer måste samverka för att nå de resultat världens länder har föresatt sig att nå.

Nationella utmaningar:

- Det är främst kommuner och regioner som möter medborgarna i deras kontakt med samhället. Att kommunernas verksamheter fungerar rättssäkert och motverkar korruption bidrar till att behålla en tilltro till samhällets institutioner.
- Demokrati, samverkan och medborgarnas delaktighet är fundamental i den kommunala strukturen. Krav på samverkan med olika grupper finns inbyggd i viss lagstiftning.
- Vikten av flernivåstyre betonas, det vill säga att lokal, regional, nationell och internationell nivå samspelar i förverkligandet av politiken.
- Kommuner bidrar till måluppfyllelse av de globala målen hemmavid men också i andra länder, genom upphandling av varor som är producerade utomlands. Genom medvetna upphandlingar kan kommuner och regioner bidra positivt till agendan även utanför landets gränser.

Prioriterade hållbarhetsmål för Jönköpings kommun:

Våldspreventivt arbete

- Kommunen ska ha ett utvecklat arbete för trygghet och säkerhet, liksom ett sammanhållet våldspreventivt arbete i samverkan. Arbetet ska vara kunskapsbaserat och utgå från en gemensam definition, lägesbild och orsaksanalys.
- I det våldsförebyggande arbetet ska särskilda insatser göras för att hindra att våldsutsatta barn och vuxna osynliggörs på grund av rådande normer, föreställningar och förutfattade meningar.
- Kommunens insatser ska fokusera på bland annat barns och ungas utsatthet och upplevelser av direkt och indirekt våld.

Dialog och delaktighet

- Kommunen ska bedriva ett aktivt arbete kring att skapa delaktighet och inflytande för medborgarna. Barns delaktighet ska särskilt beaktas.
- Kommunen ska verka för att medborgarna oavsett ålder, kön, etnicitet, religion, sexuell läggning, bostadsort eller funktionsnedsättning blir en del av samhället och verksamheternas planering i att utveckla kommunen.
- Kommunen ska ta tillvara på civilsamhällets kunskap och engagemang i syfte att stärka den demokratiska processen och tillgodose de mänskliga rättigheterna.
- Kommunens beslut ska inkludera hållbarhetsanalyser, så att konsekvenser för olika målgrupper och rättighetsperspektiv* synliggörs.
- Kommunen ska ha informations- och kontaktkanaler som är tillgängliga för dem som inte har möjlighet att ta del av digitala lösningar.
- Kommunen ska förbättra möjligheten för medborgarna att hitta information om kommunens verksamhet, gången i olika ärenden och fattade beslut.
- Kommunens kommunikation ska vara säker, öppen, relevant och målgruppsanpassad. Det är en grundförutsättning för medborgarnas insyn, delaktighet och inkludering i kommunens verksamhet.

Samverkan

- Tillsammans med andra aktörer har kommunen en viktig roll för genomförandet av Agenda 2030. Befintliga strukturer och samverkansformer ska tillvaratas och analyseras utifrån utmaningar och framgångsfaktorer.
- Vid all verksamhetsutveckling ska kommunen överväga samverkan med civilsamhället.
- En grundförutsättning för att åstadkomma en förändring och nå ett hållbart samhälle är att arbeta strategiskt med miljöfrågorna och integrera dem i den ordinarie verksamheten. Alla medarbetare ska arbeta i en verksamhet med ett strategiskt miljöledningsarbete.

LOKALT ANPASSADE DELMÅL

16.1 Minska våldet. Avsevärt minska alla former av våld och dödligt våld överallt.

16.2 Skydda och eliminera alla former av övergrepp, utnyttjande, människohandel och våld eller tortyr mot barn.

16.7 Säkerställa ett lyhört, inkluderande, deltagandebaserat och representativt beslutsfattande på alla nivåer.

17.16 Stärka det globala partnerskapet för hållbar utveckling och komplettera det med partnerskap mellan flera parter som mobiliserar och utbyter kunskap, expertis, teknik och finansiella resurser, för att bidra till att målen för hållbar utveckling nås i alla länder, i synnerhet utvecklingsländer.

Internationell samverkan

- Jönköpings kommun ska ha ett utvecklat internationellt arbete och erfarenheter av internationella samarbeten. Nationella och internationella nätverk samt vänortssamverkan ska vara en del i kommunens verksamhetsutveckling.

ORDLISTA

Ansvarsart

En ansvarsart är en art som kommunen har ett stort ansvar för. Till exempel att kommunen har avgörande betydelse för arten genom att en stor del av förekomsterna eller utbredningsområdet finns här.

Civilsamhälle

En arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen. Inom denna arena verkar organisationer, sammanslutningar och andra aktörer, t.ex. nätverk, som är fristående från såväl stat, kommun och landsting som från det privata näringslivet. Familjen och det privata hushållet ligger utanför begreppet civilsamhälle såsom det används här.

Diskriminering

En person blir sämre behandlad än någon annan i en jämförbar situation och det har samband med en diskrimineringsgrund.

Diskrimineringsgrund

Enligt Diskrimineringslagen uppstår diskriminering, när upplevda kränkningar och missgynnanden har ett samband med någon av lagens definierade diskrimineringsgrunder. I Diskrimineringslagen finns sju diskrimineringsgrunder. De är etnisk tillhörighet, funktionsnedsättning, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och ålder.

Ekologiska fotavtryck

Det ekologiska fotavtrycket är ett mått på mängden resurser som en människa (eller ett land) förbrukar. Det är uttryck för den area som behövs för att försörja en människa eller ett land. Uttrycket beskriver hur stor ekologisk yta (area) som krävs för att producera det som behövs av livsmedel och produkter samt för att ta hand om avfallet. Ekologiskt fotavtryck mäts i globala hektar (gha).

Ekosystem

Ett ekologiskt system innefattande allt levande och dess livsmiljö inom ett område.

Ekosystemtjänster

Alla produkter och tjänster som naturens ekosystem ger människan helt gratis och som bidrar till välfärd och överlevnad. Pollinering, naturlig vattenreglering och naturupplevelser är några exempel.

Fragmenterad natur

Fragmenterad natur innebär att ett större område har delats upp i bitar. Det kan göras av till exempel vägbyggen, samhällsbyggen eller skogsavverkning. Att naturen fragmenteras, gör att arterna får svårare klara sig då de kan ha svårt att förflytta sig över ett område som inte längre består av den natur de är anpassade till att leva i.

Funktionsnedsättning

En funktionsnedsättning är en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. En funktionsnedsättning kan uppstå till följd av sjukdom eller annat tillstånd eller till följd av en medfödd eller förvärvad skada. Sådana sjukdomar, tillstånd eller skador kan vara av bestående eller av övergående natur.

Funktionshinder

Ett funktionshinder är en begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen. Exempel på begränsningar är svårigheter att klara sig själv i det dagliga livet och bristande delaktighet i arbetslivet, i sociala relationer, i fritids- och kulturaktiviteter, i utbildning och i demokratiska processer. Det handlar framförallt om bristande tillgänglighet i omgivningen.

Genus

Är ett begrepp som används för att beteckna det socialt och kulturellt skapade könet. Det skapas genom föreställningar, handlingar och i relationer till varandra, vilket innebär att det kan förändras över tid och i olika kulturer. Genus handlar om de normer som beskriver och bekräftar det som är manligt och kvinnligt. Genusmedveten är när det finns kunskap om hur dessa normer påverkar t.ex. val, beteenden, förväntningar eller beslut.

Globala hektar

Ekologiska fotavtryck* anges i enheten globala hektar (gha), vilken motsvarar en globalt genomsnittlig hektar med avseende på biologisk produktivitet.

Greenhouse Gas Protocol

En internationell standard för att mäta och redovisa klimatpåverkan för företag, organisationer och städer. Standarden bygger på ett tjugo årigt partnerskap mellan World Resources Institute (WRI) och World Business Council for Sustainable Development (WBCSD).

Habitatnätverk

Habitatnätverk är ett antal av livsmiljöer sammanlänkade med spridningszoner. Ett habitatnätverk utgör grunden som en art behöver för att på sikt ha möjlighet att överleva.

HBQI

HBQI är ett paraplybegrepp för homosexuella, bisexuella, transpersoner, personer med queera uttryck och identiteter och intersexpersoner.

Hållbara trafikslag

Med hållbara trafikslag avses antingen gång, cykling eller kollektivt resande med buss eller spårbunden trafik. Genom att gynna gång, cykel och kollektivtrafik ges alla grupper i samhället bättre tillgång till stad och samhälle och inte bara de grupper som har tillgång till bil. I de lägen där bil behöver användas, till exempel för de människor som bor eller arbetar utanför kollektivtrafiknära lägen, är det ur klimatperspektiv bättre att använda en elbil eller fordon drivna på biobränsle från restprodukter än fossilbränsleddrivna fordon. Oavsett drift orsakar dock bilen problem med resursförbrukning, ytanvändning, stadsplanering, luftkvalitet och folkhälsa.

Flygtrafik som drivs på fossila bränslen räknas inte som en hållbar transport.

Inkludering

Inkludering handlar om att skapa och anpassa samhället och verksamheter utifrån varje människas möjligheter att delta på lika villkor och där varje människa själv kan styra över sitt deltagande. Det är en rättighet att genom delaktighet och inflytande vara med och påverka beslut och verksamhet som berör en själv.

Intersektionalitet

Ordet är en akademisk term och kommer från engelskans intersection (vägkorsning), och används för att beskriva hur en persons villkor och identitet kan påverkas av olika diskrimineringsgrunder och maktordningar. I en offentlig organisation används intersektionalitet som ett förhållningsätt för att se, förstå och tillgodose hela gruppen behov. För att kartlägga en människas behov, behöver analyser utgå från flera intersektioner. En person med en funktionsnedsättning har även ett kön, en ålder och en etnisk tillhörighet. Samma person kan också vara högutbildad och nyanländ.

Jämställdhet

Jämställdhet förutsätter en jämn fördelning av makt och inflytande, samma möjligheter till ekonomiskt oberoende, jämlik hälsa, lika villkor och förutsättningar i fråga om företagande, arbete, arbetsvillkor samt utvecklingsmöjligheter i arbetet, lika tillgång till utbildning och möjligheter till utveckling av personliga ambitioner, intressen och talanger, delat ansvar för hem och barn samt frihet från könsrelaterat våld.

Jämställdhetsintegrering

Jämställdhetsintegrering är en strategi för att nå målet jämställdhet. Den innebär att verksamheten genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv på alla nivåer och inom alla områden. Jämställdhet ska vara en självklar del av allt arbete och alla beslutsprocesser.

Koldioxidekvivalenter (CO₂-ekv)

Koldioxidekvivalenter eller CO₂e är ett mått på utsläpp av växthusgaser som tar hänsyn till att olika sådana gaser har olika förmåga att bidra till växthuseffekten och global uppvärmning. När man uttrycker utsläppen av en viss växthusgas i koldioxidekvivalenter anger man hur mycket koldioxid som skulle behöva släppas ut för att ge samma verkan på klimatet.

Konsumtionsbaserade utsläpp

Konsumtionsbaserade utsläppen är utsläpp som sker i Sverige och utomlands för att tillfredsställa efterfrågan i samhället i form av hushållens konsumtion, den offentliga sektorns konsumtion och samhällets investeringar (byggnader, infrastruktur).

Det innebär både slutprodukter (till exempel kläder, skor och elektronik) som insatsvaror (till exempel råmaterial, delkomponenter och energi) och tjänster (till exempel transporter och banktjänster), som behövs för att producera varorna vi använder i Sverige.

Könsstereotyp

Könsstereotyp innebär en förenklad framställning av kvinnor eller män, där grupperna kvinnor och män framställs som olika och med olika egenskaper – exempelvis män som starka och aktiva, kvinnor ofta som omvårdande och passiva.

Normer

Normer och normsystem är "normala" eller godtagna beteenden i en social grupp. Vissa av samhällets normer uttrycks genom lagar, medan andra är oskrivna traditioner och seder. Vissa normer är positiva och samhällsstärkande medan andra normer kan vara begränsande så att diskriminering och förtryck upprätthålls.

Maskulinitet

Maskulinitet eller manlighet är beteenden, kvaliteter eller egenskaper som kännetecknar, förknippas med, eller anses vara passande för, män. Se genus.

Medborgare

Alla som bor, arbetar eller vistas i kommunen. Detta kräver inte ett svenskt medborgarskap.

Nordisk elmix

De nordiska elnäten är hårt sammanbundna sedan lång tid tillbaka genom ett stort antal överföringsledningar mellan länderna. Det gör att elen vid normal förbrukning och inom vissa kapacitetsgränser flyter relativt fritt inom Norden och att förbrukning och konsumtion därmed anpassas över hela området.

Nyckelart

En nyckelart en art som har stor betydelse för andra arters överlevnad i ett ekosystem.

Parisavtalet

Parisavtalet är ett globalt klimatavtal som antagits av FNs medlemsländer under klimatkonferensen (COP21) i Paris 2015. Avtalet trädde formellt i kraft 2016 med bindande åtaganden från världens länder att minska utsläppen av växthusgaser. Några av de viktigaste punkterna i Parisavtalet är att hålla den globala uppvärmningen långt under 2 °C och sträva efter att begränsa den till 1,5 °C, öka ambitionerna efter hand med avstämning vart 5:e år och ge stöd från industrialiserade länder till utvecklingsländer.

Planetära gränser

Begreppet "planetära gränser" har tagits fram av forskare vid Stockholm Resilience Centre. Det innefattar åtta olika miljöprocesser som är nödvändiga för att skapa stabilitet för livet på jorden. Processerna är biologisk mångfald (förlust av ekologiska funktioner och artutdöendets takt), klimatförändring, nya kemiska substanser, ozonskiktets uttunning i stratosfären, ökad koncentration av aerosoler i atmosfären, havsförsurning, påverkan på biogeokemiska flöden (kväve och fosfor), färskvattenanvändning och förändrad markanvändning. Alla dessa processer påverkas av människans aktiviteter. Om processerna påverkas för mycket, om vi så att säga överskrider gränserna för när naturen kan återställa påverkan, finns stor risk att plötsliga negativa förändringar inträffar. Källa: Stockholm Resilience Centre, tillgänglig

<https://www.stockholmresilience.org/research/planetary-boundaries.html> [Hämtad 2022-06-28]

Prioriterade områden

Områden i kommunen där det behöver prioriteras extra resurser för att de som bor i områdena ska kunna leva ett mer jämlikt liv med invånarna i andra områden i kommunen. Detta avseende bland annat hälsa, utbildning, arbete och boende. I Jönköpings kommun finns fyra prioriterade områden: Råslätt, Öxnehaga, Huskvarna söder och Österängen

Resilient

Förmågan hos ett ekosystem att reagera på störningar eller störningar genom att motstå skador och återhämta sig snabbt.

Rättighetsperspektiv

Ett rättighetsperspektiv innefattar både att uppnå de mänskliga rättigheterna och hur det kan göras på ett sätt som bygger på och leder till de mänskliga rättighetsprinciperna: Jämlikhet och jämställdhet, icke-diskriminering, delaktighet och inkludering, öppenhet, transparens och ansvar. Ett rättighetsperspektiv innefattar arbete med olika rättighetsområden bland annat jämställdhet, barnrätt, funktionsrätt, integration, våldsprevention och HBTQI-frågor. Dessa områden är inte uttömmande utan kan kompletteras utifrån de mänskliga rättigheterna.

Scope

Ett sätt att redovisa och kategorisera utsläpp av växthusgaser beroende på var utsläppen sker inom en organisation/stad/företag. Det finns tre olika scopes; scope 1 omfattar direkta utsläpp från t.ex. egenägda fordon, scope 2 omfattar indirekta utsläpp från inköpt energi och scope 3 som omfattar alla övriga indirekta utsläpp som inte omfattas av scope 2 (t.ex. tjänsteresor).

Taxonomi

Taxonomi är ett verktyg för att EU och dess medlemsländer ska nå EU:s klimatmål och målsättningar inom EU:s gröna tillväxtstrategi. Enligt taxonomi ska investeringar verka för utsläppsminskningar, klimatanpassning, skydd av vatten och marina resurser, cirkulär ekonomi, förebyggande av föroreningar samt skydda och restaurera ekosystem och biologisk mångfald. Källa: Europakommissionen, 2022; tillgänglig: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/sustainable-finance/eu-taxonomy-sustainable-activities_en [Hämtad 2022-06-27].

Territoriella utsläpp

De utsläpp av växthusgaser som sker inom ett geografiskt område, till exempel innanför Sveriges gränser.

Universell utformning

Universell utformning eller universell design är sådan utformning av produkter, miljöer, program och tjänster att de ska kunna användas av alla i största möjliga utsträckning utan behov av anpassning eller specialutformning för särskilda personer eller grupper. Universell utformning är ett nytt begrepp för funktionell design och sedan november 2017 ett av målen för svensk funktionshinderpolitik. Begreppet förstärker vikten av tillgänglighet och användbarhet. Universell utformning är även en bärande princip i politiken för gestaltad livsmiljö, det vill säga politiken för arkitektur, form och design.

Våld

Begreppet våld innefattar olika uttryck av våld så som fysiskt, psykiskt, sexuellt, materiellt, ekonomiskt, latent och digitalt våld. Det kan handla om våld som sker i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck inklusive barnäktenskap, tvångsäktenskap och könsstympning, prostitution och människohandel för sexuella ändamål och sexuellt våld oberoende av relation.

Ytvattenförekomst

I princip allt vatten i Sverige, förutom det öppna havet, är indelat i mindre enheter som kallas vattenförekomster. Detta görs för att kunna beskriva tillståndet i vattnet och bedöma vilka mål, miljökvalitetsnormer, som ska gälla.